

605

52.186.177

**РАБОТНИЦА
і СЯЛЯНКА**

№ 12 СНЕЖАНЬ 1957

БЕЛАРУСЬ

Andante sostenuto

С. А. Т. Б.

БЕ - ЛА - РУСЬ - КРА - І - НА СО - НЕЧ - НЫХ ПРАСТО - РАУ,
 ПУШ - ЧАУ ВЕ - КО - ВЕЧНЫХ ШОУКАВЫХ ЛУ - ГОУ. А БУДЖАЮЦЬ ДАЛІ
 ПРЫПРУ
 ГА - ЛАСЫ МАТОРАУ ГУДКІ ФАБРЫЧНЫХ НОВЫХ КАРПУСОУ ШУ -
 рiu animato
 МЯЦЬ ПА - ЛІ, ДУБ - РО - ВЫ АБ ДО - ЛІ СВЕТ - ЛАЦІ, НО,
 ШУ - МЯЦЬ ПА
 ВОУ АБ СВЕТ - ЛАЦІ НО - ВОУ
 ЛІ АБ ДО - ЛІ СВЕТ - ЛАЦІ НО - ВОУ, АБ
 СЛА - ВЕ - РА - ІЧ - НАШБА - Я, ВОУ ЛЯ - ТА - ЮЦЬ
 ПЕС - НІ ЗВОН - КА НАД РА - ДАСНАЙ СТАРОН - КАЦІ, НАД
 ВОЛЬ - НАЦІ БЕ - ЛА - РУС - КА - Ю ЗЯМ -
Tempo I 3 - 4
 ЛЕЦІ 2 БЕ - ЛА - РУС - КА - Ю ЗЯМ - ЛЕЦІ

Словы А. СТАВЕРА

Музыка А. ТУРАНКОВА

Беларусь — краіна сонечных прастораў,
 Пушчаў векавечных, шоўкавых лугоў.
 Абуджаюць далі галасы матораў
 І гудкі фабрычных новых карпусоў.

Прыпеў:

Шумяць палі, дубровы
 Аб далі светлай, новай,
 Аб славе гераічнай, баявой.
 Лятаюць песні звонка
 Над радаснай старонкай,
 Над вольнай беларускаю зямлёй.

Беларусь садамі расцвіла густымі,
 Стала ураджайнай родная зямля,
 Азараюць край наш промнямі сваімі
 Зоры дарагога яснага Крэмля.

Прыпеў.

Беларусь страчае у сям'і народнай
 Светлых дзён Комуны радасны прыход.
 І ідзе наперад па шляху свабодным
 Мужна беларускі слаўны наш народ.

Прыпеў.

6A2354

Вось ужо чацвёрты год з вялікай любоўю вырошчвае лён у калгасе імя Варашылава Новагрудскага раёна перадавое звяно Алены Дзмітраўны Коршун. За гэты час яно здадо дзяржаве пяцьдзесят тон ільновалакна і ільносемя, за што толькі адна звеннявая са сваёй сям'ёй атрымала семдзесят тры тысячы рублёў, пяць з паловай тон збожжа, а таксама бульбу, алей, цунар. Апрача таго, у Алены Дзмітраўны ёсць добрая сядзіба, хатняя жывёла. Зараз яна канчае будаўніцтва новага вялікага дома.

У гады Айчыннай вайны муж Алены Дзмітраўны быў партызанам. У адной з баявых аперацый з фашысцкім карным атрадам ён загінуў. Алена Дзмітраўна была сувязной партызанскага атрада. Калгас дапамог ёй выгадаваць і выхаваць пяцёра дзяцей. Двое старэйшых, сын і дачка, жывуць ужо асобна, а трое малодшых знаходзяцца пры ёй, вучацца ў школе і дапамагаюць у рабоце.

На здымку: звеннявая А. Коршун атрымлівае грошы за сваю працу з калгаснай насы.

Фото
М. і А. Анан'іных.

Настаўніца Тамара Радзюк вядзе ўрок у 7 класе.

З наступаюць новы годы!

Аляксандра Клімава.

ЗБЫЛІСЯ МАРЫ

1957 год запомніцца мне на ўсё жыццё. Збылася мая мара: я атрымала дыплом з правам выкладання хіміі ў сярэдняй школе. Першы год маёй работы ў Трасцянецкай школе супаў са знамянальнай датай — з 40-годдзем нашай Совецкай улады. Гэтая падзея яшчэ раз напаміла мне аб велізарнейшым сусветна-гістарычным значэнні Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі.

Совецкая краіна расце і мацнее з кожным днём. Нечуваных подзвігаў дабілася наша навука і тэхніка: запушчаны першы і другі спадарожнікі Зямлі. Як бачым, наша навука — самая перадавая ў свеце.

Я шчаслівая тым, што жыю ў нашай краіне, што мая пачэсная праца совецкага настаўніка з'яўляецца крупінкай велізарнай стваральнай працы ўсяго народа ў пабудове камунізма.

Няма слоў, каб выказаць удзячнасць нашай партыі за тое, што збыліся мае мары.

Настаўніца **Т. А. РАДЗЮК.**

Мінскі раён.

ХВАЛЮЮЧЫ ГОД

Сезон 1956—1957 года быў для нашага тэатра вельмі напружаным. Рыхтавацца да сустрэчы вялікага свята — 40-годдзя Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі ўвесь калектыў пачаў яшчэ зімой 1956 г., калі вырашылі паставіць п'есу В. Вішнеўскага «Аптымістычная трагедыя». Наша напружаная праца прынесла тэатру вялікую радасць. За гэты спектакль тэатр атрымаў званне лаўрэата Другой прыбалтыйскай вясны і быў запрошаны на гастролі ў Маскву. Тут таксама мы мелі вялікі поспех. Гледачы вельмі цёпла прынялі і спектакль «Каменнае гняздо». Асабліва спадабаліся гледачам нашы лепшыя майстры — народныя артысты рэспублікі Абуховіч, Кістаў, Качаткоў, Карнаухаў, заслужаныя артысты Лакштанаў, Некрасаў і інш.

Для мяне 1957 год быў вельмі цяжкім і разам з тым радасным. Я трымала падвойны экзамен: першы раз выступала ў новым горадзе і новым для мяне калектыве і працавала над адказным вобразам жанчыны-камісара ў кастрычніцкім спектаклі «Аптымістычная трагедыя». І я шчаслівая тым, што мне ўдалося хоць у нейкай ступені данесці да гледача (і мінскага, і вільнюскага, і маскоўскага) характэрнае і мужнасць вобраза, напісанага з такой любоўю В. Вішнеўскім.

У новым сезоне 1958 года вельмі хацелася б стварыць вобраз нашай сучаснасці — совецкай жанчыны, жыццё якой не менш складанае, чым жыццё жанчын перыяду рэвалюцыі. Нашы жанчыны на ўсіх пастах не адстаюць ад мужчын. Іх праца нават больш складаная. Жанчына паспявае ўсюды — яна і вытворчы работнік, яна і жонка,

і маці, і грамадскі работнік. І жыццё яе не такое гладкае і лёгкае, як часта апісваюць яго нашы драматургі. У нас яшчэ няма пяжасцей, перажыткаў, драм. Таму мая мара — стварыць на сцэне поўнакроўны вобраз сваёй сучаснасці.

Вядома, як і кожная актрыса, я таксама ніколі не расстаюся з марай стварыць такія вобразы з нашай рускай класікі, як Кацярына з «Навальніцы» або Ларыса з «Беспасажніцы».

Аляксандра КЛІМАВА,

артыстка Рускага драматычнага тэатра імя М. Горкага, лаўрэат Другой прыбалтыйскай вясны.

УЗРАСЛІ ПРЫБЫТКІ

Мне, як хатняй гаспадыні, хочацца адзначыць, што ў 1957 годзе ўсе мы, савецкія людзі, сталі жыць намнога лепш. Зойдзеш у любы прадуктовы магазін — і душа радуецца ад мноства прадуктаў.

Значна ўзраслі прыбыткі і ў нашай сям'і. На сямейным совеце мы вырашылі купіць аўтамашыну. Прыемна ў вольны ад работы час, у выхадны дзень паехаць з сям'ёй за горад адпачыць.

У 1957 годзе наша малодшая дачка, Ала, скончыла дзесяць класаў і паступіла на завод імя Варашылава, дзе 28 год працуе кацельшчыкам мой муж Іван Ціханавіч.

Уступаючы ў новы год, уся наша сям'я ад усёй душы жадае жанчынам Беларусі вялікага шчасця. Няхай новы год будзе годам міру і працвітання!

Вольга Іванаўна СІНЦА.

Вольга Іванаўна, Іван Ціханавіч і іх дачка Ала прыехалі на ўласнай аўтамашыне ў оперны тэатр.

Фото П. Нікіціна.

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР
В. І. Казлоў уручае ордэн Знак Пашаны К. А. Зварыкінай.
Фото П. Наватарава.

Е. Міцкевіч з унучкай.

Фото І. Шышко.

ВЫСОКАЯ ЎЗНАГАРОДА

1957 год для савецкіх шахматыстаў быў знамянальным. Мы выйшлі пераможцамі ў шахматнай алімпіядзе на каманднае першынство свету сярод жанчын.

Алімпіяда праходзіла ў Галандыі ў горадзе Эмене. Савецкія шахматысткі заваявалі залатыя медалі Міжнароднай шахматнай федэрацыі. Акрамя таго, у Маскву мы вярнуліся з кубкам імя Веры Менчык.

За абсалютна лепшы вынік я асабіста была ўзнагароджана плацінавым медалем каралевы Юліяны.

Асабліва высока ацаніла мае скромныя заслугі Радзіма: у гэтым годзе разам з вялікай групай спартсменаў я была ўзнагароджана ордэнам Знак Пашаны.

Кіра ЗВАРЫКІНА.

ЛЮБІМАЯ РАБОТА

З таго часу, як у нас утварыліся комплексныя брыгады, працягваю старэйшай даяркай на ферме 1-й брыгады. Узялі мы абавязальства ў гэтым годзе надаць па 3.000 літраў малака.

Кармоў на зіму калгас наш прызапасіў у дастатку: па 10 тон сіласу кожнай карове, ёсць сена, саломы, каранёплоды, бульба. Ды і нам, жанчынам, лягчэй стала працаваць: устаноўлена падвесная дарога, кармазапарнік, каранерэзка. Усюды гарыць электрычнасць. У новым годзе думаем механізаваць даенне.

Свайёй працай я заслужыла вялікую павагу і давер'е народа. У 1955 годзе мяне выбралі дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР, у мінулым годзе прынялі ў рады нашай роднай Комуністычнай партыі. Ведаю, што мне даручана вялікая дзяржаўная справа, і стараюся быць верным слугой свайго народа.

Е. МІЦКЕВІЧ

Калгас «XVIII партз'езд»
Талачынскага раёна.

АПРАЎДАЮ ГАНАРОВАЕ ЗВАННЕ

Шмат выдатных падзей прынёс нам мінулы год.

І ў маім жыцці адбыліся падзеі, якія пакінулі глыбокі след. Працуючы на тонкасуконным камбінаце, я перайшла на абслугоўванне трох станкоў. Сёлета чакаю яшчэ адну вялікую падзею: без адрыву ад вытворчасці канчаю тэхнікум лёгкай прамысловасці. Зараз рыхтуюся да абароны дыплама. І самае запаветнае: у гэтым

годзе мяне будуць прымаць з кандыдатаў у члены КПСС. Мяне гэта бясконца радуе і разам з тым хвалюе. Радуе таму, што я, маладая работніца, буду членам вялікай партыі камуністаў. Я не пашкадую сіл, каб сумленнай працай апраўдаць ганаровае званне члена КПСС.

Аляксандра МАЕЎСКАЯ,
ткачыха Мінскага тонкасуконнага камбіната.

Ткачыха Аляксандра Маеўская.

Фото П. Нікіціна.

ЗАКОН НАШАГА ЖЫЦЦЯ

Аляксандра УС

У ЖЫЦЦІ кожнага народа бываюць падзеі, якія назаўсёды застаюцца ў памяці. Такой незабыўнай датай для савецкага народа з'явіўся VIII Надзвычайны з'езд Саветаў, на якім была прынята Савецкая Канстытуцыя. На свеце існавала шмат законаў, іх выдавала кожная краіна. Але такіх законаў, як наша, Савецкая Канстытуцыя, яшчэ ніколі не ведала чалавецтва.

Аб праве на працу, на адукацыю гаворыцца і ў канстытуцыях буржуазных краін. Аднак гэта не перашкаджае краінам капіталу мець вялікую армію беспрацоўных, жорстка эксплуатаваць тых, хто працуе, і трымаць іх у вечным страху застацца без заробтку, пазнаць пакутлівы лёс чалавека без сродкаў, без упэўненасці ў заўтрашнім дні.

Савецкай моладзі цяжка ўявіць сабе жыццё працоўных пры капіталізме. Толькі з літаратуры ды ўспамінаў старых яны даведваюцца аб праклятым мінулым. Ім не давялося з малых год па чатырнаццаць гадзін працаваць на прадпрыемстве, паспытаць батрацкага хлеба, пазнаць пакутлівае жыццё без усякай надзеі на лепшае.

Вікторыя Відмант — былая работніца Віцебскай ільнопрадзільнай фабрыкі «Дзвіна» — расказвае:

— Прыйшла я на фабрыку ў 1906 годзе. Мне тады было 14 год. Паводле тых паняццяў, я была ўжо зусім вялікая: працавала і адзінаццаці і дзесяцігадовыя. Кошыкі перацягваюць, а саміх з-за гэтых кошыкаў не відаць. Дзяцей працавала вельмі многа. Вядзе, бывала, маці дзіця ў першы раз, тое крычыць, і маці плача. Шкада. Але кавалак хлеба зарабляць трэба. І з'ядаўся гэты кавалак за станком, разам з пылам. Рабочы дзень, аднолькавы для ўсіх — і для вялікіх, і для малых, чатырнаццаць гадзін, цягнуўся без усякага перапынку. А ў суботу заўсёды здавалася, што дзень зусім не скончыцца. Ад надсады балелі грудзі, быццам хто сцягнуў іх гарачым абручом.

Як дзень ад ночы, адрозніваецца жыццё мільёнаў працоўных ва ўмовах савецкай рэчаіснасці ад жыцця рабочых, пра якіх расказвае Вікторыя Відмант. Да нас у рэдакцыю прыходзіць шмат лістоў ад работніц нашых прадпрыемстваў. Яны расказваюць пра сваё змястоўнае, захапляючае, поўнае самых светлых надзей і радасцей жыццё.

У гэтым нумары часопіса змешчана некалькі пісем нашых чытачак. Пішучы яны аб тым знамянальным, што адбылося ў іх жыцці за апошні год. Аляксандра Маеўская — ткачыха Мінскага тонкасукоднага камбіната — у гэтым годзе перайшла на абслугоўванне трох станкоў. Яна ўступіла ў Комуністычную партыю, рыхтуецца да абароны дыплама. Шчасце і радасць, паведамляе работніца А. Маеўская, нарадзіліся для яе, як і для мільёнаў іншых жанчын нашай краіны, 7 лістапада 1917 года. Іх прынесла Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная

рэвалюцыя. Савецкія жанчыны разам з усім народам змагаліся за ўмацаванне магутнасці сваёй Радзімы, прайшлі шмат цяжкіх шляхоў і пераадолелі нямала перашкод. Усё, чым мы багаты, чым ганарымся, дала нам Савецкая краіна. Яна зрабіла нас гаспадарамі свайго жыцця і свайго лёсу. Яна дала нашым жанчынам магчымасць у поўнай меры раскрыць свой дапытлівы розум і талент, аддаць сваё гарачае сэрца і ўмелыя рукі будаўніцтву жыцця, свабоднага, шчаслівага, заможнага.

Алена Іванова — якутка з невялікага таёжнага пасёлка Нюрбу на рацэ Вілюй — вядзе геалагічныя работы; беларуская вучоная Ганна Езубчык прысвячае сваю працу ўздыму сельскай гаспадаркі рэспублікі; вядомая пісьменніца Вера Панова працуе над новым раманам «Зойка маленькая»; даярка з калгаса імя БВА Любанскага раёна Анастасія Міхаленя за 10 месяцаў надала па 5027 кг малака ад кожнай каровы. У гэтых жанчын розная работа, але ўсіх іх еднае гарачая любоў да сваёй працы, накіраванай на шчасце савецкага чалавека.

Карэннае адрозненне Савецкай Канстытуцыі ад усіх буржуазных канстытуцый, якія на словах абяцаюць, а на справе ніколі не выконваюць сваіх абяцанняў, заключаецца ў тым, што ўсе запісаныя ў ёй правы святыя выконваюцца.

Летам мне давялося сустрэцца з рэдактарам аднаго з італьянскіх часопісаў. Ён цікавіўся пастаноўкай адукацыі ў нашай краіне. А калі даведаўся, што ў нас праведзена ў жыццё ўсеагульнае і абавязковае сямігадовае навучанне і што наша бліжэйшая задача — даць усім дзецям дзесяцігадовую адукацыю, не ўстрымаўся і перапытаў: «А ці будзе ў вас гэты цудоўны закон ператвораны ў жыццё?». Ён не мог скрыць здзіўлення, калі мы растлумачылі, што ў Савецкай краіне гэты закон ўжо праводзіцца ў жыццё.

— А ў маёй краіне, — адказаў рэдактар, — нягледзячы на існуючы закон, 60 працэнтаў дзяцей праходзіць толькі двухгадовае навучанне.

Савецкія жанчыны ўслаўляюць нашу Канстытуцыю, якая шырока адкрыла ім дзверы ў навуку. Упершыню ў гісторыі чалавецтва створана магчымасць далучэння да асветы ўсяго народа.

Рускія і ўкраінцы, беларусы і латышы, літоўцы і якуты, узбекі і казахі, грузіны і армяне — усе народы нашай многанацыянальнай краіны з'яўляюцца ўдзельнікамі стварэння ўсіх нашых культурных багаццяў.

Шматлікія дэлегацыі, якія ўсё часцей наведваюць нашу краіну, выказваюць сваё захапленне з паводу роўнапраўя савецкіх людзей, асабліва хвалюе іх лёс нашых жанчын. Іягану Вілет з Галанды, якая прыязджала ў Маскву на жаночы эканамічны семінар, здзівіла, што савецкія жанчыны маюць магчымасць займаць высокія пасады прафесараў, судзяў, выкладчыкаў, дзяржаўных дзеячоў.

«Прыехаўшы з некамуністычнай краіны, я асабліва рэзка адчула, як многа ваша канстытуцыя дала жанчынам. ...Што датычыць маёй краіны, то тэарэтычна жанчыны ў нас маюць правы, але практычна іх пазбаўлены. Нават прынцып роўнай аплаты працы яшчэ не праведзены ў жыццё». На гэта мы можам адказаць Іягане Вілет, што не толькі ў яе краіне, а і ва ўсіх капіталістычных і каланіяльных краінах жанчынам плацяць за роўную з мужчынай працу на 30—40 працэнтаў менш.

Японскую жанчыну Кейко Семідзу больш за ўсё ўразіла, што савецкія жанчыны ходзяць з высока ўзнятай галавой. Як-жа ім не ганарыцца, не хадзіць з высока ўзнятай галавой, калі яны — сапраўдныя гаспадары сваёй зямлі, паважаныя людзі ў краіне. Аказваецца, нават нашым сябрам з капіталістычных краін цяжка зразумець, што ў нас паважаюць працавітага чалавека.

У вёсцы Ласяціне на Кіеўшчыне ўстаноўлена бронзавая скульптура Сцепаніды Дземідаўны Віштак. Спытайце, чым заслужыла такі гонар гэтая простая сялянка? І вы пачуеце ў адказ, што ў нас ёсць закон, паводле якога на радзіме тых, хто двойчы ўдасноены высокага звання Героя Соцыялістычнай Працы, устанаўліваюцца бронзавыя бюсты. Віштак заслужыла гэта за працоўны подзвіг — вырошчванне высокіх ураджаяў цукровых буракоў.

Разам са сваімі братамі і мужамі жанчыны нашай краіны выйшлі на шырокі шлях грамадскай працы, занялі вялікае месца ў дзяржаўным жыцці. 348 жанчын выбраны дэпутатамі Вярхоўнага Савета СССР і 573 тысячы дэпутатамі мясцовых Саветаў.

Дзяржава нічога не шкадуе для шчасця маці і дзіцяці. З кожным годам расце колькасць дзіцячых садоў, ясляў, дзіцячых санаторыяў і школ-інтэрнатаў. Выхаванне ў дзіцячых установах дапамагае бацькам.

Штогод дзяржава выдаткоўвае вялікія сродкі на дапамогу многадзетным і адзінокім маці.

Жанчыны новага лёсу з усіх сіл ахоўваюць сваё шчасце.

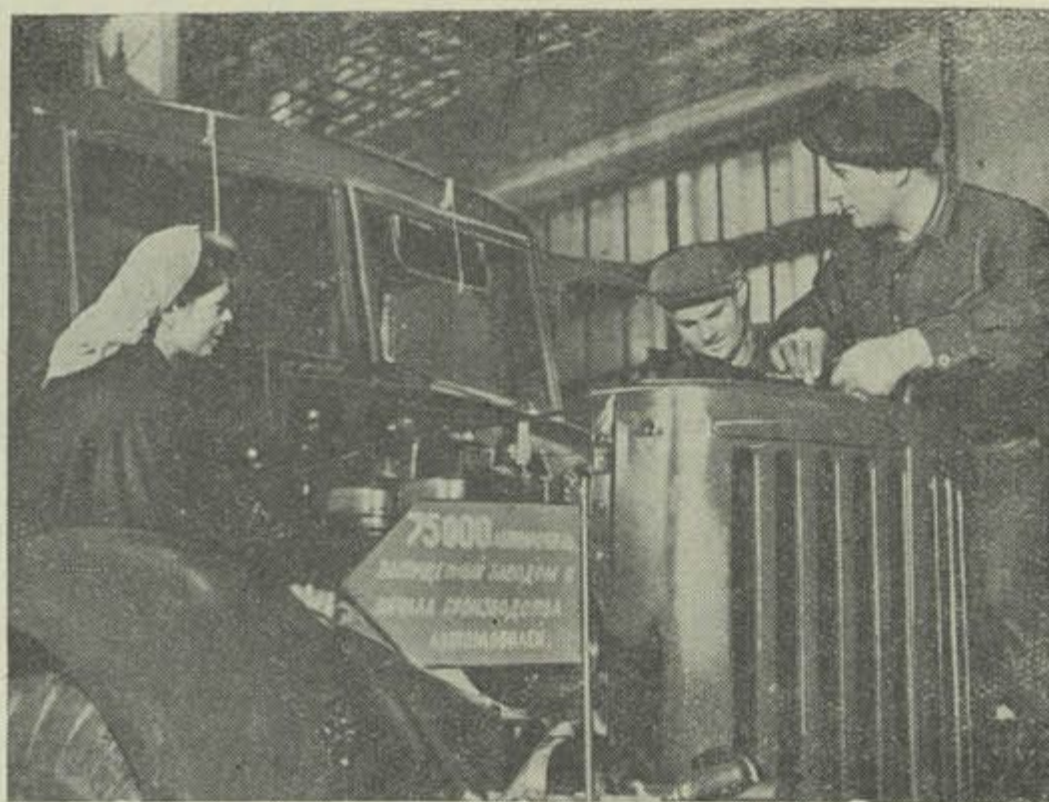
* * *

Савецкі народ стаіць на чале лагера міралюбівых сіл свету. Горача адгукнуўся ён на Маніфест міру, прыняты прадстаўнікамі камуністычных і рабочых партый на Нарадзе ў Маскве. На фабрыках і заводах, ва ўстановах і калгасах праходзяць сходы і мітынгі, на якіх працоўныя патрабуюць узмацніць барацьбу за спыненне выпрабаванняў атамнай і вадароднай зброі. «Для простых людзей няма большага шчасця, чым жыць і працаваць, гадаваць сваіх дзяцей у міры і спакоі», — заяўляюць яны.

— За мой рабочы дзень, — гаворыць настаўніца Мінскай сярэдняй школы № 2 тав. Лазоўская, — перад маімі вачыма праходзяць сотні дзіцячых вочак, якія свецяцца радасцю, бадзёрасцю і веселасцю. Таму ў мяне, як і ва ўсіх сумленных людзей, сэрца спіскаецца пры думцы, што імперыялісты, для якіх нажыва вышэй за ўсё, рыхтуюць новую вайну, якая прынесла б незлічоныя ахвяры чалавецтву. Яны імкнуцца пасягнуць на шчаслівае і радаснае жыццё народа.

Маніфест заклікае ўсіх людзей добрай волі не дапусціць новай вайны. Няма сумнення ў тым, што ўсе, каму дорага справа міру, аб'яднаюць свае намаганні за светлае і шчаслівае будучае чалавецтва.

Няхай жыве мір на зямлі!

Зборка 75-тысячнага самазвала на Мінскім аўтамабільным заводзе.

Фото Л. Папковіча.

Больш двух тысяч працоўных штогод праводзяць свой адпачынак у бабруйскім санаторыі імя Леніна. На ўтрыманне санаторыя дзяржава адпускае 2 250 тысяч рублёў у год.

За добрую работу лепшая цялятніца калгаса «Рассвет» Кіраўскага раёна Валянціна Рудак атрымала пучёўку ад праўлення.

Прыняўшы першыя пяць ваннаў, В. Рудак прыйшла на кансультацыю да ўрача Зоі Кузьмінічы Підарэнкі.

— Ціск крыві, пульс і работа сэрца ў норме, — зазначае ўрач. — Прыём працэдур трэба працягваць.

Фото Ю. Лыскова.

На 5-м курсе Беларускага дзяржаўнага Інстытута Інжынераў чыгуначнага транспарту (г. Гомель) заняткі праводзіць кандыдат тэхнічных навук П. Я. Карнееў (у цэнтры).

Фото Л. Папковіча.

ЦУКАР СКІДЗЕЛЬСКІ

Кагатнае поле завода.

Брыгадзір аддзялення дыфузіі Ніна Аляксандраўна Хох.

Сатуратчыцы Ядзвіга Гарошка і Валянціна Ігнацьева за вызначэннем сонаў.

ВЕЧАРЭЛА. Імжыў дробны асенні дождж. Мы пад'язджалі да Скідзельскага цукровага завода.

Справа ўзнікла скульптура: дзяўчына з укладзенымі вакол галавы косамі, усміхаючыся, трымае буракі. Тут паварот да завода. Мора агнёў заззяла воддаль, нібы клікала нас. Ды і дарогай цяжка было памыліцца: увесь час нас абганялі грузжаныя буракамі машыны. Да хваста адной прыладзіліся і мы, але ледзь за ёю паспявалі: відаць, шафёр быў з паспешлівых.

Вось і завод. Наш «праважаты» ўжо з'ехаў з аўтамабільных вагаў і стаў у калону аўтамашын, якія разгружаліся ля бурта. Калгасніцы віламі скідалі буракі на кагат. І ён рос на вачах. Суседні борт ужо ўкладзены. Вакол яго павольна рухаецца канавакапальнік, старанна ўкрываючы буракі зямлёй, каб не падвялі, не замерзлі, не змоклі пад дажджом.

— Небывалы ўраджай цукровых буракоў сабралі сёлета калгаснікі Беларусі Нарыхтавана звыш мільёна цэнтнераў буракоў. Іх паток на цукровы завод не спыняецца. — сказала нам хімік па сыравіне Антаніна Паўлаўна Юрчанка.

Папрасіўшы прабачэння, яна пачала запісваць паказанні тэрмометраў, пастаўленых у кагаты, як ранкам клатлівая маці правярае тэмпературу свайго дзіцяці.

З кагатаў буракі ссыпаюцца ў бутонныя канавы, і па вадзе сплаўляюцца на завод. На іх дарозе стаяць агрэгаты, якія ўлоўліваюць са лому, бацвінне, каменні, пясок. На завод ім ходу няма.

Ідзем і мы следам за бурачным патокам. Вось буракі трапілі ў мойку, дзе драўлянымі кулакамі адмываюцца ад бруду і па элеватары падыхаюцца ў самае верхняе памяшканне завода. Тут яны ўзважаюцца на аўтамаце і паступаюць на механічную рэзку. Спецыяльныя нажы крышаць буракі ў стружку, а грабельны транспарт падае іх на дыфузійную батарэю. Стружка ссыпаецца ў дыфузар. Спрытныя рукі Мар'і Хох перыядычна закрываюць яго, пускаюць гарачую вадку, і цукар са стружкі ператвараецца ў раствор.

...Завод яшчэ будаваўся, але ўжо рыхтаваліся мясцовыя кадры.

Баязліва пераступіла парог аддзела кадраў тоненькая, вялікавокая Мар'я. І як яна радавалася, калі ёй казалі, што яна залічана ў школу ФЗН. Потым шэсць месяцаў напружанай вучобы, практыка на старым цукровым заводзе. На свой завод прыйшла яна ўжо кваліфікаваным брыгадзірам.

Таварышы верылі скромнай, працавітай, чулай Мар'і і выбралі яе ў абласны Савет дэпутатаў працоўных. Мар'я апраўдала давер'е выбаршчыкаў.

Разам з цукрам са стружкі прарываюцца ў сок і іншыя растваральныя рэчывы. Ад гэтых няпрошаных гасцей неабходна пазбавіцца... Дапамагае звычайная вапна, якую мажучь хату. Яна з'яўляецца ворагам усіх няцукраў. Вапна не адразу ўсё забірае, а паступова. Каб без промаху біць па няцукрах, вапны даюць больш, чым трэба. Лішнюю вапну знішчаюць вуглекіслым газам, тым самым, якім газі-

Агульны выгляд аднаго з цэхаў завода.

Выпаршчыца комсамолка
Ніна Гурэцкая.

руюць ваду. За паводзінамі няцукраў назіраюць Валя Ігнацьева і Ядвіга Гарошка. Валя, як і Мар'я Хох, навучалася ў заводскай школе, а практыку прайшла на заводзе «Комунар» Курскай вобласці. А Ядзя асвоіла сваю прафесію ўжо праз год пасля пуску завода, нікуды не ездзіўшы.

З дзесяцігодкі прайшла на завод Мар'я Даўгун, якая кантралюе правільнасць сатурацыі. Прафільтраваны сок паступае ў выпарную станцыю для згушчэння. Тут яго прымае выпаршчыца Ніна Гурэцкая. Абараняючы совецкую ўладу, загінуў на фронце бацька Ніны. Маці, якую фашысты вывезлі ў Германію, ад холаду, голаду, разлукі з дзецьмі захварэла на сухоты. Гаспадары, у якіх яна служыла, каб пазбавіцца сухотнай нявольніцы, адправілі яе на радзіму. Але нядоўгай была яе радасць сустрэчы з дзецьмі. Неўзабаве яна памерла. Ніна апынулася ў дзіцячым доме, у Парэччы. Падросшы, паступіла на цукровы завод. Цяпер яна — спрактыкаваная выпаршчыца. Адначасова яна вучыцца ў дзевятым класе вечэрняй школы, прымае актыўны ўдзел у грамадскім жыцці. Таварышы любяць гэтую працавітую і скром-

ную дзяўчыну. Калі ў камітэт комсомола прыйшла пугёўка на VI Сусветны фестываль моладзі і студэнтаў, яе ўручылі Ніне.

Цукровы сок у выпарцы ператвараецца ў сіроп. Сіроп вараць у вакууапаратах, дзе ўтвараюцца крышталы цукру. Сумесь крышталаў з патакай паступае ў цэнтрыфугі. Пад дзеяннем цэнтрабежнай сілы патака выдаляецца, цукар прамываецца і падаецца ў сушку.

Мар'я Лебядзевіч правярае цукар на сухасць. Цяпер застаецца толькі ўпакаваць у мяшкі, узважыць і адправіць на склад. Гэтым і займаецца Сярова Наташа.

Буракі, каб ператварыцца ў цукар, за 20 гадзін праходзяць шлях каля 5 км.

Мы зайшлі ў лабараторыю. Лабаранткі ў беласнежных халатах аналізуюць прынесеныя пробы. Лабараторыя — гэта мозг, вочы і вушы завода. Тут выяўляецца самае нязначнае адхіленне ад тэхналагічнага рэжыму.

Скідзельскі цукровы завод пушчаны толькі ў 1951 годзе. Ён яшчэ малады, як і ўсе яго работнікі. Але маладосць — не перашкода для вялікіх спраў. Завод выконвае план на 120 працэнтаў.

С. ЛЮДЗІНА

На аўтаматычных вагах працуе
Наталля Сярова.

НАПЯРЭДАДНІ 40 га-
давіны Вялікай Каст-
рычніцкай соцыялі-
стычнай рэвалюцыі калек-
тыў нашай абутковай фаб-
рыкі «Праца» падвёў вы-
нікі перадсвяточнага спа-
борніцтва.

Гэтыя вынікі радасныя.
Узятыя соцыялістычныя
абавязацельствы не толькі
выкананы, але і па раду
важнейшых тэхніка-экана-
мічных паказчыкаў пера-
выкананы. Так, дзесяціме-
сячнае заданне па выпуску
валавой прадукцыі выка-
нана на 103,4 працэнта,
па натуре — на 102,2 пра-
цэнта. План росту пра-
дукцыйнасці працы пера-
крыты на 3,2 працэнта.
Значна перавыканана ў на-
туры і грашовае заданне
кастрычніка. За дзесяць
месяцаў выпушчана звыш-
планавай прадукцыі на
2 505,5 тысячы рублёў.

У ходзе ўсенароднага
перадкастрычніцкага спа-
борніцтва нядрэнна па-
працавалі і працуюць у
гэтыя дні рабочыя і ра-
ботніцы нашага закройнага
цэха. Наша змена, к пры-
кладу, значна перавыка-
наўшы дзесяцімесячнае
заданне, кастрычніцкі план
выканала на 104 працэн-
ты, замест 101 працэнта,
узятага па соцыялістычна-
му абавязацельству. У
нашай змене, дзе налічва-
ецца каля 40 чалавек, ня-
ма ніводнага рабочага і
работніцы, якія-б не пе-
равыконвалі сваіх змен-
ных норм выпрацоўкі.
Лепшыя закройшчыцы
змены Людміла Майсе-
енка і Кацярына Белауса-
ва ў дні перадкастрычніц-
кага спаборніцтва дава-
лі зменную выпрацоўку
да 180—200 працэнтаў.
І гэтага ўзроўню моцна
прытрымліваюцца зараз.
Гэтыя спрактыкаваныя
работніцы эканомна вы-
карыстоўваюць кожную
хвіліну рабочага часу,
не робяць лішніх, не
звязаных з вытворчымі
аперацыямі, рухаў. Яны
загадзя рыхтуюць свае ра-
бочыя месцы, своєчасова
атрымліваюць тавар для
раскрою, заўсёды маюць
добра падрыхтаваныя ра-
закі, шаблоны.

Важным паказчыкам
выдатнай работы ў нашым
цэху з'яўляецца эканомія
скураных тавараў. Гэтая

Майстар закройнага цэха Гомельскай абутковай фабрыкі
«Праца» Аляксандра Мазко (справа) і лепшая закройшчыца
Кацярына Белаусава.

Фото П. Нікіціна.

Будзем працаваць яшчэ лепш

эканомія з кожным меся-
цам павялічваецца. Толькі
ў кастрычніку Людміла
Майсеенка, якая выканала
месячнае заданне на
222 працэнта, сэканоміла
5 993 дэцыметры юфты,
паказаўшы лепшы вынік
эканоміі матэрыялаў. Ка-
цярына Белаусава ў ка-
стрычніку сэканоміла
3 736 дэцыметраў скуры.

У барацьбе за павышэн-
не прадукцыйнасці працы
і выдатную якасць рас-
крою ў нашым цэху вялі-
кую ролю адыгрываюць
вытворчыя нарады, рабо-
чыя сходы, на якіх падво-
дзяцца вынікі спаборніц-
тва, праводзіцца абмен
восьмамі. У нас ёсць цэ-
хавая Дошка гонару, на
якую заносіцца прозві-
шчы лепшых вытворчых
работнікаў. Вынікі спа-
борніцтва падводзяцца
12—14 чысла кожнага
наступнага месяца. Гэтыя
вынікі абмяркоўваюцца го-
рача. Мы стараемся пака-
заць усё лепшае, што да-
сягнута ў барацьбе за вы-
кананне вытворчых задан-
няў, зрабіць перадавы во-
пыт здабыткам усіх рабо-
чых і работніц. Калектыў
нашай змены нецярпіма
адносіцца да недахопаў.
Штодзень у нас вывешва-
ецца сатырычны баявы лі-
сток «Калючы тэкст».

У ім падвяргаюцца вострай
крытыцы недахопы, якія
перашкаджаюць змене вы-
конваць свае соцыялістыч-
ныя абавязацельствы. І ка-
лектыў не раз перакон-
ваўся ў дзейнасці саты-
рычнага лістка. Трапіўшы
ў «Калючы тэкст» стара-
ецца хутка выправіцца.
У цэху часта вывешваюць
«маланкі», якія абвя-
шчаюць аб вытворчых по-
спехах лепшых закрой-
шчыкаў, або б'ецца трыво-
га з прычыны недахопаў.

У закройным цэху фаб-
рыкі я працую сёмы год.
З іх 6 год працавала за-
кройшчыцай, прайшоўшы
па чарзе ўсе вытворчыя
аперацыі. Я бачу, як з
кожным днём растуць лю-
дзі, павышаецца працоў-
ная актыўнасць і старых і
маладых вытворчых работ-
нікаў. І гэта радуе.

Прыліў новай працоў-
най актыўнасці ў сэрцы
кожнага рабочага і работ-
ніцы нашай фабрыкі вы-
клікаў Зварот Вярхоўна-
га Савета СССР да ўсіх
працоўных Савецкага
Саюза. Гэты зварот чы-
таўся і перачытваўся ў
брыгадах, абмяркоўваўся
на цэхавых і агульназа-
водскіх мітынгах.

Аб сваіх высокіх соцыя-
лістычных абавязацель-
ствах гаварылі многія

нашы рабочыя, работніцы,
майстры, тэхнікі. Калек-
тыў фабрыкі ўзяў новыя
соцыялістычныя абавяза-
цельствы. Мы рашылі да-
тэрмінова завяршыць вы-
кананне гадовага плана,
выпусціць на сотні тысяч
рублёў звышпланавай пра-
дукцыі.

Мы, рабочыя і работні-
цы-абутнікі, як і ўсе со-
вецкія людзі, смела і ра-
дасна глядзім у заўтрашні
дзень. У пятым дзесяцігод-
дзі савецкай улады мы бу-
дзем працаваць з падвое-
най і патроенай энергіяй.
У 1958 годзе на нашай
фабрыцы павінен уступіць
у строй новы вытворчы
корпус, абсталяваны на-
вейшымі высокапрадук-
цыйнымі машынамі, што
дазволіць намнога павялі-
чыць выпуск абутку. Яшчэ
вышэй узнімецца прадук-
цыйнасць працы. У існую-
чых цэхах ставіцца рад
новых машын, якія выкон-
ваюць розныя аперацыі
па вырабу ботаў і поўбо-
таў. Яны забяспечаны пры-
ладамі, якія паглынаюць
вытворчы пыл, што палеп-
шыць санітарна-гігіеніч-
ныя ўмовы.

Дырэкцыя, партыйная і
профсаюзная арганізацыя
фабрыкі ўсё больш клапа-
цяцца аб палепшанні
культурна-бытовых і жыл-
лёвых умоў рабочых. Па
метаду гаркаўчан у нас бу-
дуюцца два 8-кватэрныя
жылыя дамы. Адзін ужо
падведзены пад дах. У бу-
даўніцтве дамоў удзельні-
чаюць самі рабочыя. На-
ша змена прапанавала,
каб кожны рабочы і ра-
ботніца ў вольны час ад-
працавалі на будоўлі не
менш чатырох гадзін.
Справа пайшла хутка. У
1958 годзе многія ра-
бочыя і работніцы спра-
вяць новаселле.

У адказ на Зварот Вяр-
хоўнага Савета СССР
у 1958 годзе — пер-
шым годзе пятага дзе-
сяцігоддзя савецкай ула-
ды — будзем праца-
ваць яшчэ лепш. Гэта
будзе нашым скромным
укладам у вырашэнне гі-
старычных задач, пастаў-
леных перад савецкім на-
родам XX з'ездам КПСС.

Аляксандра МАЗКО,

майстар закройнага цэха
Гомельскай абутковай
фабрыкі «Праца».

Вінаградарка з Малдавіі

СКОНЧИЛІСЯ экзамены на атэстат сталасці. Уздыхнуўшы вольна, выпускнікі сярэдніх школ высыпаі на вуліцы і зліліся з шумлівым людскім патокам.

Жэня Руснак ішла сярод моладзі. Заўтра яна паедзе дамоў, у сваё малдаўскае сяло Падойму, а хутка, магчыма, паступіць у сельскагаспадарчы інстытут, аб чым марыць з дзяцінства. У летнія канікулы Жэня разам з маці заўсёды працавала ў вінаградніку, і яшчэ тады яе жартам называлі аграномам...

Жэня добра ведала, што ў інстытуце конкурс вялікі, але ўпарта і старанна рыхтавалася. На жаль, на трэцім экзамене яна атрымала чацвёрку і вярнулася дамоў. Супакойваючы сябе, Жэня думала: «Адукацыю агранома можна атрымаць завочна, а ў калгасе я набуду вопыт па вінаградарству, ды і бацькі будуць задаволены, што вярнулася ў родны калгас». Назаўтра-ж яна выйшла на работу, а ўжо вясной 1956 года праўленне прызначыла яе звеннявой першага комсамольска-маладзёжнага звяна трэцяй вінаградарскай брыгады.

...Да пачатку комсамольскага сходу заставалася яшчэ гадзіны паўтары, але дома не сядзелася. На парадку дня стаяла пытанне аб спаборніцтве паміж звеннямі і аб сацыялістычных абавязацельствах.

Каля клуба сабралася моладзь. Жэня падышла да дошкі паказчыкаў, ля якой стаялі дзяўчаты яе звяна.

— Як думаеш, Аніка, ці вырасцім па 70 цэнтнераў вінаграду з гектара? — звярнулася Жэня да Анікі Скадзіла, дзяўчыны з бялявымі косамі, укладзенымі вяночкам на маленькай галоўцы.

— 70 цэнтнераў? Зашмат, але, думаю, вырасцім.

— Вырасцім, вырасцім, — умяшалася ў размову Маруся Скрыпнік.

— Заяўляй на сходзе, што бярэмся вырасціць па 70 цэнтнераў на ўсёй плошчы ў 12 гектараў, — сказала Аня Чэкалтан і з усмешкай глянула на Жэню. — Не бойся, будзем працаваць добра.

— Чаму ты задумалася, Жэня? — спытала Яўгенія Батрынская, лепшы вінаградар калгаса.

— Я... проста баюся, што хлопцы запырачаць. Яны-ж заў-

сёды не вельмі паслухмяныя. Можна раней з імі параімся? Вось стаіць Павел Кушнір. Давайце пагутарым.

— Яшчэ што ўздумала, — з немалым гонарам заявіла Маруся Скрыпнік. — Хіба першы гультай у звяне дасць табе параду?

— Які ён гультай? — запырачыла Аніка. — Проста хлопец не-

Яўгенія Руснак.

паваротлівы, ды яшчэ з характарам. Трэба мець падыход да чалавека.

— Пады-ход... — перадражніла Маруся. — Калі да кожнага гультая шукаць падыход, то і працаваць не будзе часу.

Спрэчка спынілася, бо сакратар комсамольскай арганізацыі Максім Малдаван абвясціў пачатак сходу. Спачатку выступіў лепшы ў Малдавіі звеннявы-вінаградар Іосіф Меленчук. Абавязаўшыся вырасціць па 60 цэнтнераў з гектара, ён выклікаў на спаборніцтва першае звяно.

Ад імя першага звяна выступіла Жэня Руснак. Яна заявіла:

— Наша звяно прымае выклік і абавязваецца вырасціць па 70 цэнтнераў з гектара. Цяжка будзе, але пастараемся...

І пачалося спаборніцтва. Прышла вясна. Жэні давялося не толь-

кі кіраваць звяном, але і самай працаваць, паказваць прыклад. Каб правесці работы ў тэрмін і на высокім агратэхнічным узроўні, Жэня выкарыстала ўсё: і веды, атрыманыя ў сярэдняй школе, і літаратуру, і парады агранома, і вопыт Іосіфа Меленчука.

Звяно Жэні заняло першае месца ў брыгадзе і было зацверджана ўдзельнікам Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўкі.

Выстаўка з'явілася для Жэні сапраўднай школай перадавога вопыту.

— Што ты магла ўбачыць за тры дні? — пыталі ў яе дзяўчаты.

— Фармальна я была там тры дні, — адказвала Жэня, — але мне здаецца, што правяла тры месяцы. Шмат важнага прывезла адтуль. Будзем цяпер працаваць па-новаму.

Надышла восень. У пагодлівыя асеннія дні яснае неба Малдавіі здаецца асабліва высокім. Нібы крышталёны купал, апёршыся на плечы гарызонта, пакрыў чароўны пейзаж падойскіх узгоркаў. Іх хвалістыя хрыбты афарбаваліся іржавай зелянінай асенняга лісця. На схілах уздоўж Днястра раскінуліся неагляднаыя вінаграднікі калгаса імя Катоўскага. І ўсюды вясёлая мітусня: пачаўся збор вінаграду.

Звяно Жэні Руснак добра падрыхтавалася да ўборкі. Ля кожнага радка — па двое дзяўчат. Яны стараюцца больш сабраць, каб не прапала ніводнай ягады. Уперадзе — сама звеннявая. За ёю цяжка паспець. Ад яе ўсё больш і больш адстае Павел Кушнір.

— Павел, ты што, з смаўжамі спаборнічаеш? — з задорам пытае сяброўка Жэні Ліда Лодка, праходзячы міма з кошыкам вінаграду.

— Не чапай мяне, Ліда, — абурэцца Павел. — Знайшлася ўказчыца. Не ўпершыню збіраю вінаград.

— Не ўпершыню збіраеш?.. А чаму па тры кошыкі ў дзень? Аніка Скарыда і тая ўжо цябе перагнала.

— Няхай сабе. Хіба ад гэтага свет перавярнецца? — спакойна адказваў Павел.

— А хто будзе наша слова выконваць?

— Што ты прычапілася да мяне,

як шавецкая смала да чобата? Не магу я хутчэй збіраць.

Ліда кіпела ад злосці.

— Не можаш, бо ляннешся! Прывычайся на шыі сядзець у звяна, выязджаць на чужой рабоце.

Выпаліўшы ўсё, Ліда пабегла на другі край участка. У Паўла перасохла ў горле. «Пайшла да лажыцы звеннявой. Ну і няхай лаюць, а я хутчэй не магу», — думаў Павел з крыўдай сам на сябе...

І сапраўды, не прайшло поўгадзіны, як да яго падышла Жэня. Павел здзіўся: на твары звеннявой не было ні ценю незадавальнення. Замест лаянкі — вясёлая ўсмешка.

— Ну, як справы, Павел? — спытала Жэня, падышоўшы бліжэй.

— Гм... памаленьку.

— Ого, ды ты парадкам сабраў! Колькі аднёс кошыкаў?

— Адзінаццаць...

— Добра... А чаму кошык далёка ад куста ставіш і не падрад гронкі зразаеш?..

Жэня дастала з кішэні нажніцы, паставіла кош пад самы куст, і

не паспеў Павел апамятацца, як усе гронкі з куста апынуліся ў кошыку.

Павел пайшоў следам за Жэняй, любуючыся спрытнасцю яе рук, ён забыў размову з Лідай. Увесь дзень Жэня працавала разам з Паўлам, а ўвечары, калі падлічылі вынікі, вагаўшы аслупянеў — 500 кілограмаў.

— Не можа быць! — заявіў ён і перагледзеў усе запісы. — Правільна, пяцьсот кілограмаў. Што-ж гэта з Кушнірам сталася?

Нездарма так упарта працавала цэлы год звяно Жэні Руснак. Па 120 цэнтнераў з гектара на плошчы ў 12 гектараў сабралі вінаградары! Гэта не толькі вышэй узятага абавязацельства. Гэта — самы высокі ўраджай па рэспубліцы.

Совецкі ўрад высока ацаніў працу звяна. Жэня атрымала ордэн Чырвонага Сцяга.

І сёлета ўраджай не меншы. Нядаўна звяно атрымала Ганаровы дыплом ЦК ВЛКСМ і пераходны Чырвоны вымпел ЦК ЛКСМ Малдавіі.

— Мы нікому не ўступім таго, што заваявалі сваёй працай, — гавораць комсамольцы звяна.

Іх вопыт стаў здабыткам усіх вінаградараў рэспублікі.

— Калі наш калгас атрымаў сёлета 2 111 404 рублі ад 103 гектараў плоданосных вінаграднікаў, — гаворыць аграном калгаса Сцяпан Якаўлевіч Вердыш, — то значная доля прыбытку здабыта за кошт звяна Жэні Руснак, якое вырастала па 120 цэнтнераў з гектара пры сярэднім ураджай 60 цэнтнераў.

...Не падумайце толькі, што комсамолка Жэня Афанасьеўна Руснак, стаўшы перадавой звеннявой у рэспубліцы, адмовілася ад сваёй мары атрымаць адукацыю агранома-вінаградара. Яна паспяхова займаецца завочна ў сельскагаспадарчым інстытуце.

— Трэба, каб кожны звеннявы меў агранамічную адукацыю. Тады лягчэй будзе працаваць і ўраджаі будуць яшчэ лепшыя, — гаворыць задаволеная Жэня...

Так думаюць многія звеннявыя, і мары іх, напэўна, збудуцца.

М. ЗАХАРАВА

Калгас імя Катоўскага,
Сяло Падойма Каменскага раёна
Малдаўскай ССР.

Нам шчасце дала Радзіма

Матруна Несцераўна і Віктар Пятровіч Ждановіч з дзецьмі — Міхаілам, Мікалаем, Іосіфам, Мар'яй і Нінай.

У РАДАСНЫЯ дні 40-годдзя Вялікага Кастрычніка споўнілася дзесяць год, як наша многадзетная сям'я пасля доўгіх гадоў нявольніцкага бадзяння па чужыне назаўсёды вярнулася на Радзіму.

Сёння мне хочацца раскажаць пра поспехі нашай

сям'і ў працы і асабістым жыцці за дзесяць год жыцця пад сонцам Совецкай Канстытуцыі.

У Барысаў мы прыехалі восенню 1947 года і адразу адчулі гарачыя клопаты маці-Радзімы. Аб беспрацоўі, якое неадступным ценем крочыла за намі, як і за іншымі працоўнымі Францыі, засталіся толькі цяжкія ўспаміны. Ужо праз два дні пасля нашага прыезду гарадскі Совет дэпутатаў працоўных паклапаціўся аб тым, каб працу прадаставілі ўсім дарослым членам нашай сям'і. Зараз на фанера-запалкавым камбінаце працуе шасцёра маіх дзяцей, муж, а таксама дзве нявесткі. Дырэкцыя, партыйная і профсаюзная арганізацыі камбіната паклапаціліся стварыць усе ўмовы, неабходныя для жыцця і працы нашай многадзетнай сям'і. Дочкі Мар'я і Роза працуюць на каробакклеельных машынах. Лілія — цыркуляршчыца планачнага цэха. Сын Віктар — электраманцёр, вучыцца ў 9 класе школы рабочай моладзі. Георгій — наладчык аўтаматнага цэха. Іван — збіўшчык скрынак з гатовай прадукцыяй. Муж мой, Віктар Пятровіч, працуе байцом у проціпажарнай ахове. Хоць яму 59 год, ён яшчэ адчувае сябе здаровым і бадзёрым. Сын Нікалай працуе слесарам у горжылкіраўніцтве. Жывем мы ў поўным дастатку, культурна.

Меншыя члены сям'і нідзе не працуюць, але дзяржава паклапацілася і аб іх. Міша вучыцца ў шостым класе, Юзік — у пятым. Валодзя паступіў у рамеснае вучылішча і вучыцца на слесара. Ніне шэсць год, і яна рыхтуецца паступіць у школу. Усе

У распіловачным цэху працуюць на адным станку Каця Саматыга і яе памочніца Алена Ждановіч (справа).

дзеці добра апрануты і абуты, у гэтым нам дапамагае дзяржава. Толькі аднаразовай грашовай дапамогі і пенсіі мы атрымалі больш 20 тысяч рублёў.

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР мне прысвоена высокае званне «Маці-геранія». Ад усяго сэрца дзякую роднай Комуністычнай партыі і савецкаму ўраду за гарачыя клопаты аб нашай многадзетнай сям'і.

Кіраўніцтва камбіната прадставіла нам са свайго жыллёвага фонду кватэру з трох вялікіх пакояў па праспекту Рэвалюцыі, дапамагае палівам. Кожны год маім дзецям выдаюцца пучэўкі ў дамы адпачынку і на курорт. На гэтыя клопаты наша сям'я адказвае дружнай працай. Мае сыны і дачкі з'яўляюцца перадавікамі вытворчасці, часта атрымліваюць грашовыя прэміі і падзякі ад дырэкцыі.

Радуючыся свайму жыццю ў сацыялістычнай краіне, міжвольна ўспамінаецца наша горкае і беспраўнае жыццё ва Францыі і ў былой панскай Польшчы.

З малых год я батрачыла ў кулакоў і паноў Док-

Каробачніца Роза Ждановіч за работай.

шыцкага раёна Маладзечанскай вобласці. Тут пакахала я Віктара — такога-ж батрака. Збіраліся пажаніцца. Як даведаўся аб гэтым пан Сушкевіч, пачаў нас брыдка лаяць:

— Вы збіраецеся жаніцца без майго дазволу, парадак і дысцыпліну парушаеце ў маёй гаспадарцы. З заўтрашняга дня вон з маёй зямлі, галыцьба, каб і духу вашага тут не было!

Назаўтра мы пайшлі ў «белы свет» шукаць работы. Але ўсё-ж пажаніліся. Хадзілі ад аднаго пана да другога, працавалі па 14—16 гадзін, а плацілі нам столькі, што ледзь ногі цягалі.

Аднойчы беднякі і батракі задумалі ехаць ва Францыю шукаць «лепшага шчасця». Спецыяльныя вярбоўшчыкі, якія шукалі танную рабочую сілу, на ўсе лады расхвальвалі жыццё ў французскіх капіталістаў. Ва Францыю мы выехалі ў 1929 годзе і адпакутавалі там 18 гадоў. У краіне хвалёнай заходняй дэмакратыі нас напаткаў цяжкі лёс. Спачатку муж працаваў на рудніках каля Люксембурга. Гэта была сапраўдная катарга. Часта здараліся няшчасныя выпадкі. Калі скончыўся кантракт, муж перайшоў на шахты другога капіталіста. Але хрэн рэдзкі не саладзей. Папрацаваў ён тут грузчыкам вугалю два тыдні, захварэў і яго разлічылі. Наша многадзетная сям'я галадала. Нават, калі муж працаваў, то і тады нам не хапала на хлеб. Жылі на мізэрнай дапамозе, якую нам аказвалі такія-ж рабочыя.

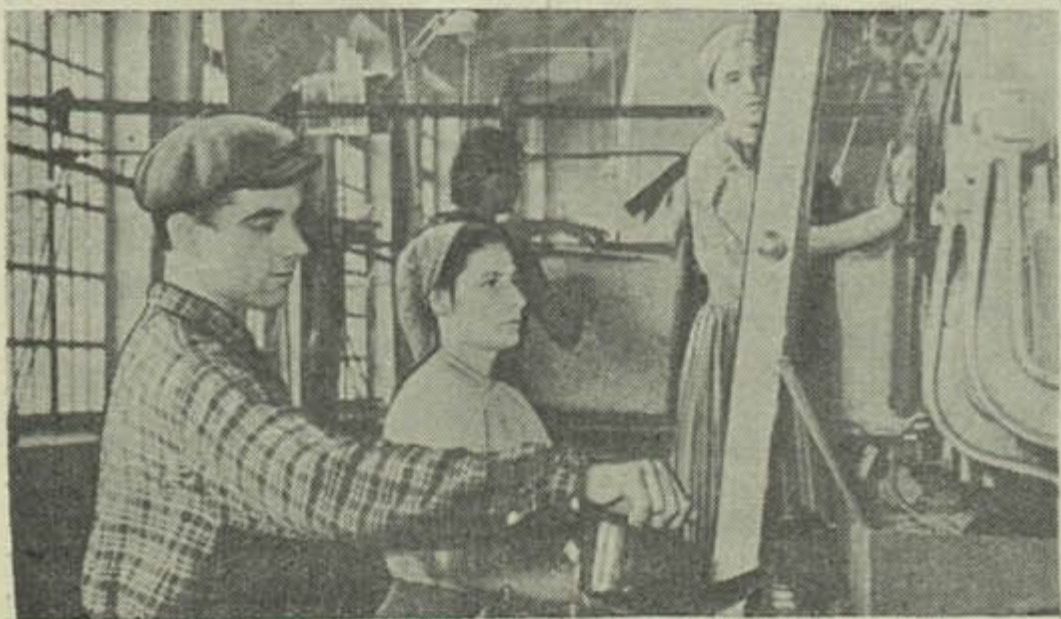
Нас не пакідала думка вярнуцца на Радзіму. З вялікімі цяжкасцямі мужу ўдалося пеша дабрацца да Парыжа і зайсці ў савецкае консульства.

11 жніўня 1947 года мы назаўсёды пакінулі Францыю з яе хвалёнымі парадкамі.

Вось чаму ў Дзень Канстытуцыі СССР, а таксама дзесяцігоддзя шчаслівага жыцця ў роднай краіне мы ад усяго сэрца гаворым:

— Родная Комуністычная партыя, савецкая ўлада вывелі нас на шырокую дарогу вольнага жыцця. На гарачыя бацькоўскія клопаты краіны мы адкажам самаадданаю працай і шчырай падзякай усёй нашай вялікай сям'і.

Матруна ЖДАНОВІЧ,
маці-геранія.

Ягор Ждановіч працуе наладчыкам.

А гэта любімыя ўнучкі Матруны Несцераўны — блізняткі Галія і Іра.

ДА ЧАГО бяссэнскае становішча ў нас, у Германіі: я пішу і друкую кнігі на нямецкай мове, ведаючы загадзя, што дзве трэці маіх суайчыннікаў не будзе іх чытаць, нават у рукі не возьме. Я мела магчымасць пазнаёміцца з Масквой і радамі іншых гарадоў Савецкай краіны. Але цэлых дзесяць год пасля заканчэння вайны я не магла папасці на захад сваёй радзімы. І калі я, нарэшце, гэтую магчымасць атрымала, мне куды цяжэй было гаварыць з многімі людзьмі на нашай роднай мове, чым з савецкімі грамадзянамі ў Маскве, Ленінградзе, Сталінградзе, Растове і Тбілісі, хоць я вельмі мала ведаю рускую і зусім не разумею грузінскай мовы. Але дзіўна: іменна тое, аб чым я так лёгка і добра магла дзяліцца думкамі з людзьмі ў гэтых гарадах, дапамагло мне ў гутарках з многімі людзьмі Заходняй Германіі.

Перад Міжнародным днём жанчын правяла я некалькі тыдняў у Рурскай вобласці, кожны дзень у новым горадзе. У Карлсруэ ішоў працэс, які прывёў да забароны Комуністычнай партыі Германіі. Афіцыйна Германскі дэмакратычны саюз жанчын на зямлі Нордрэйн-Вестфален яшчэ не быў забаронены. Але на справе паліцыя ўжо больш года як закрыла і апычатала акруговае бюро арганізацыі і з падзронасцю назірала за кожным крокам, за кожным рухам яе членаў.

Першы сход, на якім я выступала ў горадзе з 40 000 насельніцтвам, адбываўся ў надта вялікай і амаль не абагрэтай зале. Трыццаць з лішнім жанчын і двое мужчын сядзелі разрознена, курчаючыся ад холаду і хутаючыся ў шалі і паліто. Першыя пяць радоў зусім пуставалі. Я прабавала ў часе сваёй прамовы зазірнуць той ці іншай жанчыне ў вочы, але мне здавалася, што яны пазбягалі майго позірку. Старшыня мясцовага аддзялення саюза, што сядзела побач са мной, здавалася, змагалася са слязьмі: яе плечы падзрона ўздрыгвалі. А можа быць яна дрыжэла ад холаду. Яна-б вельмі ахвотна выбрала другое памяшканне, калі-б толькі які-небудзь уладальнік згадзіўся пусціць удзельнікаў сходу пад свой дах. Гэтая зала, адзіная, якую ўдалося наняць, была не толькі вялікая, але і такая дарагая, што амаль зусім не засталася грошай, каб яе нагрэць.

Я авалодала сабой. Спачатку перадала жанчынам прывітанне з Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі. Адзін з мужчын сустрэў было мае словы воплескамі, але, нікім не падтрыманы, спалохаўся зробленага ім шуму і спехам засунуў рукі ў кішэні. Мне прыйшло на думку пачаць з данага моманту. Я запытала: чаму мы сядзім на пустых лаўках і мержнем? Таму што ўрад, які столькі разглагольствуе пра свабоду, праследуе і ўзводзіць паклёп на беспартыйную жаночую арганізацыю, якая імкнецца да міру. Жанчыны сядзелі прыгнечаныя, апусціўшы галовы. Я прапанавала, што пры такіх абставінах трэба сесці бліжэй, каб менш мержнуць, не адчуваць сябе адзінокамі, падбадзёрыць адзін аднаго. Але яны не крануліся з месца.

Днём я знайшла ў мясцовай каталіцкай газеце смешную і недарэчную хлусню аб маім родным горадзе — Дрэздэне. Я абвергла гэтую хлусню, высмеяла яе, але ніхто не ўсміхаўся. У іншых артыкулах той-жа газеты шматслоўна тлумачылася і абгрунтоўвалася павышэнне кватэрнай платы, пада-

Аннамарыя РЭЙНГАРД

АБ БЯССЭНСІЦЫ І НАДЗЕІ

Рэдакцыя звярнулася з просьбай да пісьменніцы Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі Аннамарыі Рэйнгард з просьбай раска-заць аб барацьбе нямецкіх жанчын за мір. Ніжэй мы друкуем артыкул А. Рэйнгард, у якім яна раска-звае аб сваіх паездках у Заходнюю Германію і аб умовах, у якіх даводзіцца працаваць жанчынам федэратыўнай рэспублікі Германіі.

на слухаючых людзей. І гэта не дзіўна, бо раска-зваеш пра будучыню чалавецтва! І вось цяпер у пустой халоднай зале невялікага рэйнскага горада мы раптам сталі бліжэй адзін аднаму. Людзі раптам адчулі, які вялікі свет, наш свет, і якая цудоўная перспектыва.

Пад канец я раска-зала пра падпольную друкарню, арганізаваную рэвалюцыйнымі рабочымі ў 1903 годзе ў Тбілісі. У падвале старога дома, які стаіць у глыбіні двара, мы ўбачылі старую друкарскую машыну з нямецкім надпісам: «Аугсбургскі машынабудаўнічы завод 1893 г.» пад фабрычным нумарам 4229. Новае нараджаецца з існуючага старога. У 1893 годзе ў Германіі адбыліся магутныя выступленні арганізаванага пролетарыату. Але былі аднак і такія рабочыя, якія дазволілі ператварыць сябе ў паслухмяных слуг сваіх ворагаў, ворагаў сваіх таварышаў па класу. Акцыянеры Аугсбургскага машынабудаўнічага завода, напэўна, не дапус-калі думкі, што гэтая машына дапаможа раскрыць вочы ты-

рожанне тарыфаў гарадскога транс-парту і прадуктаў харчавання; бы-лы фашысцкі афіцэр рупліва ад-стойваў неабходнасць воінскай па-віннасці; новая крэдытная арганіза-цыя прапанавала сваё вельмі вы-гаднае пасрэдніцтва пры закупках рэчаў у растэрміноўку; затым у гэ-тай набожнай газетцы друкаваўся працяг бульварнага рамана, у якім апавядалася пра тое, як прыгожая дачка заможных бацькоў пайшла гра-хоўнай сцяжынкай, бо была эпітан-на згубнай схільнасцю да незадово-ленасці. У адным гэтым нумары лістка яскрава адлюстроўваліся ўсе клопаты і цяжкасці жыцця жанчын у Заходняй Германіі. Я разлічвала, што лёгка заваю ўвагу слухачак, калі напамню пра іх штодзённыя па-трэбы і нягоды. У нашай рэспубліцы гэта мне амаль заўсёды ўдавалася. Тут гэта не зрабіла ніякага ўплыву. Відаць, усё гэта жанчынам было знаёма да агіднасці. Яны слухалі мя-не, як студэнт слухае вучня пачат-ковай школы, якому раптам здало-ся, што ён зрабіў адкрыццё, тым часам як для старэйшых яно само сабою зразумела і абрыдла. Урэш-це, збітая з панталыку і няшчасная, я загаварыла пра бяссэнсны стан нашай краіны, пра тое, што я, не ведаючы рускай мовы, ні тым больш грузінскай, лягчэй магла знайсці агульную мову з жанчынамі Масквы, Сталінграда і Тбілісі, чым з пры-сутнымі на роднай мове.

І раптам некаторыя ўзнялі гало-вы. Я сустрэла позірк, у якіх бліс-нула цікавасць. Я вольна ўздыхнула і пачала проста раска-зваць пра свае сустрэчы ў Савецкай краіне. Я рас-казала пра маладую аварскую паэ-тэсу, якая напісала паэму аб вызва-ленай шчаслівай маладой жанчыне свайго народа, пра тое, што маладая

паэтэса вучыцца ў Літаратурным інсты-туце імя Горкага ў Маскве і што яна даручыла мне перадаць прывітанне і шмат добрых пажаданняў нямецкім жанчынам. Я раска-зала пра грузінскую сялянку, дэпутата Вярхоўнага Савета Грузінскай ССР і Героя Соцыялістыч-най Працы, якая ўзняла тост «за зда-роўе сяброў і сваякоў нашых гасцей; мы ведаем, што сваякі і сябры нашых гасцей бясспрэчна добрыя людзі, калі змагаюцца за мір». Я раска-зала пра Зою Касмадзем'янскую, пра новыя дзі-цячыя сады Сталінградскага трактарна-га завода, пра маскоўскае метро, пра крэйсер «Аўрора». На без малога ста дакладах, якія я зрабіла аб сваіх абодвух паездках у Савецкі Саюз, я заўсёды бачыла перад сабой напружа-

сячам людзей, заваяваць сотні рэвалюцыянераў. Ці хацелі гэтага рабочыя, якія пабудавалі машыну, — цяжка сказаць. Аднак перашкодзіць гэтаму працэсу ніхто не мог, і Тбілісі сёння — сталіца квітнеючай і багатай Грузінскай Савецкай Рэспублікі.

Крыху пазней я выпадкова выявіла, што за нашай спіной, хаваючыся ў складках заслоны, знаходзяцца яшчэ слухачы — не менш дванаццаці паліцэйскіх у поўнай форме стаялі там на варце. Небаракі, напэўна, вельмі замерзлі, бо сход пасля ўдала пачатай размовы яшчэ вельмі доўга цягнуўся. Як відаць, гэтыя сышчыкі збіралі матэрыялы для адэнауэраўскай паліцыі, таму яны і не прабавалі разгагнаць сход. Стоячы ў нязручнай позе, яны ўвесь час так старанна нешта запісвалі ў свае бланкеты, што мне ўдалося, разам з другою жанчынай, вышмыгнуць у бакавыя дзверы ў той момант, калі старшыня прыступіў да заключнага слова.

І калі ў невялікім горадзе пры трыццаці з лішнім прысутных паслалі нарад паліцыі ў 12 чалавек, то ў вялікім горадзе з насельніцтвам у 150 000 на наш вечар з'явілася чамусьці толькі двое паліцэйскіх, затое больш 700 наведвальнікаў. У гэтым горадзе ўдалося сустрэцца з такім званымі «бункерфраўн» — жыхаркамі бункераў. Ва многіх заходніх нямецкіх гарадах былыя жалезабетонныя бомбасховішчы з-за недахопу жылля ператвораны ў кватэры. Прыезджыя з нашай рэспублікі, якія так захапляюцца стракатамі і багатымі вітрынамі заходніх гарадоў, як відаць, вельмі роўнадушна праходзяць міма высокіх кубаў без вакон, прымаючы іх за склады. Без дзённага святла, пры амаль поўнай адсутнасці вентыляцыі, у недапушчальных санітарных умовах тут жывуць, гатуюць ежу і спяць да трох чалавек у клетках памерам 2х3 метры, якіх у бункеры налічваецца некалькі соцень. Нанач дзверы ў калідор пакідаюць адчыненымі, інакш жыхары могуць задыхнуцца. Дзеці, што растуць у бункерах, нагадваюць веснавыя парасткі бульбы ў падвале: бледныя, худыя, празрыстыя, як шкло. Калі дзе-небудзь зносяцца або аднаўляюцца пацярпеўшыя за вайну дамы і калі жыхары не ў стане несці выдаткі па будаўніцтву, іх усяляюць у бункеры. Сюды трапляюць таксама і людзі, якія не заплацілі своєчасова гаспадару за кватэру. Зразумела, за гэтае сховішча таксама трэба плаціць: за кожную клетку горад бярэ 15 марак у месяц. А тым часам новыя, камфартабельныя дамы пустуюць — занадта высокая кватэрная плата. Я гутарыла з сям'ёй, якая жыве ў бункеры ўжо шэсць год.

Не лёгка падысці да жыхароў бункераў. Яны разлютаваны, не любяць паказваць цікавым сваю галечу, іх не раз ашуквалі абяцаннямі. Страшэнныя ўмовы, у якіх яны жывуць, нараджаюць не салідарнасць, а нянавісць. Нянавісць усіх супроць усіх. Нярэдкі там і злачынствы, што толькі на руку ўладам. Гэта дае ім повед усіх бункерскіх жыхароў заклеймаваць як «соцыяльна шкодны элемент». З гэтай прычыны многія на сваёй рабоце старанна скрываюць, што яны жывуць у бункеры, інакш могуць страціць работу. За спосабам жыцця жыхароў і наведвальнікамі бункераў шпіёняць дворнікі, якія знаходзяцца на службе ў паліцыі. Жыхарам бетонных клетак бясконца пагражаюць, што тым, хто займаецца «палітыкай» (пры гэтым нібы прызнаецца, што та-

кога роду дзейнасць можа быць накіравана толькі супроць існуючага парадку), ніколі з бункера не выбрацца. Фактычна і іншым не ўдаецца выбрацца адтуль. Няма нічога дзіўнага ў тым, што прыезджыя з нашай рэспублікі не знаходзяць бункераў і нічога пра іх не даведваюцца. Але дзе-ж вочы пісьменнікаў Заходняй Германіі? Хто з іх напіша пра жыхароў бункераў?

Нягледзячы на ўсе цяжкасці, сябрам з гэтага горада ўдалося прывесці на наш вечар адзінаццаць жанчын з бункера. Назіраючы за танцамі і песнямі дзіцячай групы, яны крыху змякчыліся. З іх твараў у гэты час сышоў выраз не-давер'я. А частка так і засталася замкнутай. Тут я таксама расказвала не толькі пра жыццё жанчын у нашай рэспубліцы, але і ў Савецкім Саюзе. К канцу сходу адна з бункерных жанчын папрасіла дазволу сказаць некалькі слоў. Запінаючыся і вельмі хвалючыся, яна сказала, што ў гэты вечар ёй стала ясна, наколькі гэта няправільна хавацца ад жыцця ў бункеры і разлазана чакаць, што хто-небудзь прыйдзе і дапаможа. Ад гэтага нічога не зменіцца. Гэта яна хацела-б растлумачыць і іншым людзям з бункера. На гэта прысутныя адказалі бурнымі воплескамі (нават абодва паліцэйскія пляскалі ў далоні). Затым дзеці праспявалі «Суліко», і многія ў зале падцягвалі прыемную мелодыю.

І ў Вестфаліі, і ў поўночна-германскіх партовых гарадах я расказвала ў пракуранных шынках, на лясных палянах, у рабочых пасёлках пра жыццё ў Савецкім Саюзе. Заўсёды знаходзіліся групкі людзей, якія пасля гутаркі задавалі шмат пытанняў, значна больш, чым я магла адказаць, а ім хацелася яшчэ і яшчэ пачуць. Адна з жанчын, якая была на першым сходзе, потым прыежджала ў два гарады, дзе я выступала (у Рурскай вобласці гарады размешчаны так блізка, што можна непрыкметна на трамваі прыехаць з аднаго ў другі). Адзін раз яна прывяла з сабою двух, другі раз трох жанчын. А там-жа трэба даражыць кожнай жанчынай, якая, перамогшы страх, забавоны і невыгоды, знаходзіць дарогу да падобнага сходу!

Так, кожнай жанчынай. Таму што ўмовы, ў якіх даводзіцца працаваць дэмакратычнаму Саюзу жанчын у Заходняй Германіі, надзвычай цяжкія. Ужо праз многа год гэты саюз знаходзіўся на поўлегалым становішчы, і калі была забаронена Комуністычная партыя, правільнасць такой тактыкі цалкам пацвердзілася. У адэнауэраўскай Германіі кожны, хто змагаецца за мір і не займаецца цкаваннем Савецкага Саюза, праследуецца як камуніст. Ад такіх рэчаў, як тэлефон, пішучая машынка, спісы адрасоў, рахункі, тут прыходзіцца адмовіцца. Аднойчы ўвечары, калі мы ехалі цягніком, кіраўнік арганізацыі «ліквідавала» сваю «рэгістратуру». Гэта значыць, што яна дастала з сваёй сумачкі некалькі лістоў, парвала іх на дробныя кавалачкі і рассяяла з акна вагона па ветры. Ніякіх спраў не павінна быць. Спадзяюцца можна толькі на сваю памяць, на дакладнасць, самаадданасць і ўсведамленне абавязку іншых, на вернасць агульнай справе. У часе дыскусіі ў парламенце аб увядзенні вайсковай павіннасці сотні жанчын збіралі свае апошнія капейкі на паездку ў Бон, каб дэманстраваць там супроць адраджэння германскага мілітарызма. Збітыя і прамоклыя да ніткі, жанчыны ў зімовую сцюжу гадзінамі сядзелі ў вагоне, вяртаючыся дадому. Нялёгка, асабліва пажылым, захаваць мужнасць.

Рознастайны характар набываюць цяжкасці ў паасобных абласцях Заходняй Германіі, адметных сацыяльным складам насельніцтва, рэлігіяй і спосабам жыцця. Аднак, гэтыя цяжкасці мала адрозніваюцца па свайму аб'ёму. У дзяржаве, дзе адраджаецца фашызм і вядзецца злачынная гульня з мірам ва ўсім свеце, з жыццём і шчасцем мільёнаў людзей, работа дэмакратычнага Саюза жанчын патрабуе ахвяр. Але і ўсякая барацьба за прагрэс чалавечага грамадства патрабуе ахвяр. Нашым маці і бабулям, тым, хто прымаў удзел у палітычнай рабоце сваіх мужоў, саратнікам Клары Цэткін, было куды больш цяжка, хоць нам, пазнаўшым фашызм, канцэнтрацыйныя лагеры і гестапа, сродкі, якія ўжываліся тады супроць іх, могуць здацца менш страшнымі.

Нашы маці і бабулі не бачылі так рэальна і адчувальна мэты барацьбы, як мы. Яны не ведалі сацыялістычнай краіны. Яны маглі толькі марыць аб такім развіцці чалавецтва, якое пачалося з той раніцы, сорак год таму назад, калі над Невой прагрымелі гарматы «Аўроры».

А мы ведаем і любім неабсяжную, магутную краіну сацыялізма — Савецкі Саюз. Мы ведаем, што трэцяя частка свету, што 900 мільёнаў людзей глядзяць і на нас, нам давяраюць, змагаюцца разам з намі. Гэта нас натхняе і абавязвае.

З нямецкага рукапісу пераклаў
І. ГАРДОН.

Гэта нямецкія дзеці. У імя іх, як і ў імя ўсіх дзяцей на свеце, людзі добрай волі павінны змагацца за мір.

УЗМАХ дырыжорскай палачкі — і перад слухачом узнікаюць малюнкi роднай беларускай прыроды, знаёмага побыту...

Звіняць цымбалы, стройна вядуць мелодыю дудачкі, павольна ўздыхае ліра... На высокай эстрадзе маладыя хлопцы ў вышываных кашулях і белых світках, зграбныя дзяўчаты ў прыгожых сукенках з беларускім арнамантам і андараках, падпязаных слугімі паясамі, у лад б'юць палачкамі па струнах. Заплюшчышы вочы — і мроіцца: звіняць-струменіць прэзрыстая крынічка, таямніча шапоча нешта на незразумелай мове сасновы бор, шаптаюць травы пад павевам лагоднага ветрыку, нахіліла важкія каласы залатое жыта, а над духмянымі кветкамі чырвонай канюшыны ў буйных кроплях расы гудзе-завіхаецца калматы чмель.

«Беларускія малюнкi» — так назваў сваю сімфан'ету старэйшы беларускі кампазітар Н. Чуркін. І сапраўды, у выкананні народнага аркестра яна пакідае ўражанне знаёмых куточкаў цудоўнай прыроды роднага краю, дарагіх і блізкіх сэрцу кожнага. Бадзёрая, жыццерадасная мелодыя песні «Гляну, гляну я ў ваконца», якой пачынаецца сімфан'ета, адразу стварае радасны, святочны настрой. Шчырасць і яркую маляўнічасць музыкі як найлепш перадаюць цымбалы, звонкі светлы і прэзрысты тэмбр прым, задушэўная мова альту, цёплы, пранікнёны лірызм дудак і лір на фоне баяна.

Сімфан'ету Чуркіна змяняе канцэрт Будашкіна: журботна-тужлівая «Перапёлачка» чаргуецца з імклівай, іскрыстай «Лявоніхай», жыццерадаснай «Бульбай»; «Вальс-фантазія» Глінкі — з поўнымі глыбокага зместу і пачуцця п'есамі Моцарта, Бетховена, Барадзіна, Чайкоўскага, Мусаргскага, Сметаны.

З віртуознай лёгкасцю аркестр выконвае самыя складаныя творы. Нават не верыцца, што такія цу-

ды можна рабіць на цымбалах і дудках. Як гэта ні дзіўна, але іменна цымбалам належыць тут галоўная роля. Гэта адзіны ў СССР аркестр, дзе вядучым інструментам з'яўляюцца цымбалы. Нездарма сярод музычных калектываў — лаўрэатаў мастацкіх конкурсаў Усесаюзнага фестывалю моладзі — Дзяржаўны беларускі народны аркестр удастоены вышэйшай узнагароды — залатога медаля.

Але вось празвінеў і замёр у цішыні залы апошні гук.

Невысокі рухавы чалавек з дырыжорскай палачкай у руцэ паварочваецца тварам да слухачоў і схіляе ў паклоне светлавалосую кучаравую галаву. Яго сустракаюць гарачымі воплескамі. І кіраўнік аркестра народны артыст БССР Іосіф Іосіфавіч Жыновіч падзяляе з выканаўцамі ўдзячнасць слухачоў.

У 1922 годзе пятнаццацігадовы вясковы музыка з хваляваннем пераступіў парог Першага беларускага дзяржаўнага тэатра (цяпер — імя Янкі Купалы) і быў залічаны ў маленькі аркестр.

Першы прафесіянальны цымбаліст! З якой гордасцю вымаўляў ён гэтыя словы! Цымбалы з'явіліся на Беларусі ў XVI—XVII стагоддзі. Ад дзеда ўнуку, ад бацькі сыну, як спадчына, перадавалася майстэрства разам з інструментам, з неадценнымі скарбамі народнай творчасці. І цяпер па вёсках і ў раённых цэнтрах рэспублікі існуюць цэлыя ансамблі цымбалістаў-аматараў. Такім аматарам быў і бацька Жыновіча.

«Часта малым хлапчанём разам з бацькам, — успамінае Іосіф Іосіфавіч, — якога запрашалі на ўсе вяселлі і вечарыні ў акаліцы, граў і я. Бывала, стоміцца бацька, пакладзе мне на калені цымбалы і адыдзе ўбок перакурыць, а моладзь, ахвочая да танцаў, не адыходзіць ад цымбалі. «А ну, зайграй, хлопча, пакуль бацька адпачывае». А мне няёмка адмовіцца, сорамна прызнацца, што не ўмею. Пачы-

наю бiць па струнах. Якая ўжо там мелодыя, хоцьбы з рытму не збiцца. Штораз — далей, болей. Падрос крыху, падвучыўся і сам пачаў iграць на вяселлях. А тут — у тэатр, у сапраўдны аркестр трапіў».

З таго часу мінула 35 год. Тры з паловай дзесяцігоддзі плённай творчай дзейнасці на карысць народа. Не так ужо і многа. Але як усё за гэты час змянілася! Колішні кучаравы нясмелы хлапчук з дапытлівымі блакітнымі вачыма кіруе народным аркестрам. Спачатку гэта быў невялічкі ансамбль, які рабіў незлічоныя падарожжы-турнэ па Беларусі. І дзе толькі ні пабывалі са сваімі цымбаламі і дудачкамі маладыя энтузіясты — Жыновіч, Навіцкі, Шмелькін. Яны забіраліся ў самыя глухія куткі рэспублікі, несучы народу яго песню.

Яшчэ ў 1927 годзе група энтузіястаў пачала крапатлівую работу над удасканаленнем і рэканструкцыяй цымбал. Была створана іх цэлая сям'я: прыма, альт, тэнор, бас, кантрабас. Былі перароблены малаточкі-палачкі, што дало магчымасць выконваць самыя складаныя творы. Старэйшыя цымбалісты і цяпер з хваляваннем успамінаюць, з якім натхненнем выконваў калектыў першы складаны твор, спецыяльна напісаны для народных інструментаў, — «Рондо» беларускага кампазітара Н. Аладава.

Ансамбль, успамінае Жыновіч, прымаў актыўны ўдзел у культурным абслугоўванні калгасаў, выступаў проста ў полі ў часе пасяўных і ўборачных кампаній.

Аднойчы пасля канцэрта да імправізаванай сцэны праціснуўся стары калгаснік, аматар народнай музыкі, і з хваляваннем сказаў: «Я слухаў выступленні многіх народных выканаўцаў-цымбалістаў, я і сам iграю на цымбалах змалку, але такой iгры не чуў ніколі, не бачыў я і такіх цымбал. Узрадавалі вы мяне, дзеткі!».

Ансамбль склаў ядро аркестра народных інструментаў, створанага ў 1937 годзе. У калектыў былі прыняты лепшыя ўдзельнікі самадзейнасці. З імі, не шкадуючы сіл і часу, займаліся ветэраны, спалучаючы навучанне з практычнай работай. Многія, учора яшчэ самадзейныя выканаўцы-аматары, выявілі свае здольнасці, а некаторыя, як А. Астрамецкі, выраслі ў выдатных выканаўцаў.

Вайна параскідала ўдзельнікаў аркестра. Але кожны імкнуўся ўнесці сваю долю ў агульную барацьбу супроць фашысцкіх захопнікаў. Старэйшыя цымбалісты І. Жыновіч, С. Навіцкі, В. Самсонаў і Х. Шмелькін склалі квартэт, які выязджаў на франты дзеючай Савецкай Арміі. Вярнуўшыся ў 1944 годзе ў родны Мінск, квартэт быў адзіным мастацкім калектывам выканаўцаў на народных інструментах.

Праз год пры Беларускай дзяржаўнай філармоніі ствараецца аркестр, у які ўліваецца квартэт. Паступова разгортваецца канцэртная дзейнасць. Ужо ў 1948 г. калектыў, якому прысвойваецца афіцыйная назва — Дзяржаўны беларускі народны аркестр, — з поспехам выступае на дэкадзе беларускай музыкі ў братняй Літоўскай ССР. Затым, у 1951 годзе, — на дэкадзе беларускага мастацтва ў Маскве.

За апошнія гады калектыў выязджаў на гастролі ў Закаўказзе, наведваў рэспублікі Сярэдняй Азіі, выступаў на заводах, шахтах, нафтавых промыслах. І ўсюды яго чакаў сардэчны прыём. Калі аркестр канчаў выступленне песняй «Бывайце здаровы», над тысячнай аўдыторыяй узнімаўся лес рук у знак развітання і чулася роднае беларускае «Няхай жыве Беларусь!», «Спасіба, Беларусь». З вялікім поспехам прайшлі сёлета выступленні аркестра перад працоўнымі Ленінграда, Рыгі і Вільнюса. Поспех аркестра пацверджаны і медалямі, атрыманымі на фестывалі.

З. НАСЦЕНКА, Т. ПАУЛКАВА.

Прыём гасцей і святочны стол

Е. НИКОЛЬСКАЯ

АДНОЙ з шырока распаўсюджаных форм адпачынку і забаў у сям'і з'яўляецца прыём гасцей, сустрэча з сябрамі за святочным сталом. Прыём гасцей наладжваюць для агульнай і шчырай веселасці, для спявання і танцаў, для захапляючай і цікавай гутаркі, а не толькі для сумеснага абеду або вячэры.

Хоць, бясспрэчна, агульны стол еднае людзей і садзейнічае ўзнікненню прыяцельскага кантакту, але ўсё-такі ў сям'ях, куды запрашаюць толькі для таго, каб накарміць, бывае часам сумна і нецікава.

Няма і не можа быць рэцэптаў веселасці для розных людзей, густаў і настрояў. Але бясспрэчна, што і жарты, і песні, і танцы, і гульні павінны адлюстроўваць добры густ і такт.

Існуе шмат займальных гульняў, пабудаваных на спрытнасці, добрай кемнасці або здагадлівасці гуляючых, але там-сям яшчэ маркотныя і сумныя людзі здольны праседзець увесь вечар за лато, патраціць шмат гадзін на гульню «ў казла».

Ёсць цудоўныя песні. Вясельныя або сумныя, яны кранаюць сваёй задушэўнасцю. Але ёсць і такія сэрцашчыпальныя завыванні, якія здольны прынесці ўцеху толькі горкаму п'яніцы.

Мы шчыра смяемся і любім прыязны жарт, вясялае апавяданне, трапны выраз, забаўны і смешны тост, але не выносім грубых, зневажальных, банальных жартаў, злых і бястактных насмешак.

Усе формы забаў павінны быць адметны тактам і

густам. Без гэтага веселасць робіцца грубай і плоскай, яна не радуе, не дае пажывы ні розуму, ні сэрцу і пакідае непрыемны асядак.

Абавязак гаспадароў дома — быць роўна ўважлівымі да ўсіх гасцей. Трэба загадзя адвесці месца для танцаў, правесці спраўнасць радыёлы або патэфона, наладзіць куток для гутарак, зручныя месцы для адпачынку старэйшых і г. д.

Для поспеху свята важна паклапаціцца, каб не было цесна, бо цесната стварае лішнія турботы, няёмкасці. Перш чым запрашаць гасцей, падлічыце, колькі чалавек, не перашкаджаючы адзін аднаму, зручна могуць размясціцца ў пакоі, за сталом.

Можна яшчэ параіць не траціць вельмі шмат грошай на прыём гасцей. Натуральна, што хочацца прыняць сваіх сяброў сардэчна, шырока, гасцінна. Але гэта не значыць, што на стала павінны быць нейкія асаблівыя далікатэсы. Калі ўсё, што прыгатуецца гаспадары, будзе апетытным, смачным і прыгожа паданым, а галоўнае, калі самі гаспадары будуць ветлівыя і вясельныя — прыём гасцей пройдзе добра.

Спрактыкаваныя гаспадары лічаць, што найбольш зручна наладжваць прыём гасцей альбо ўвечары напярэдадні выхаднага дня, запрашаючы на вячэру, альбо ў выхадны дзень — на абед. Пры гэтым трэба клапаціцца, каб не парушаўся рэжым дня дзяцей у сям'і. Малыш, прызвычаіўшыся класіся спаць а дзевятай гадзіне вечара, пачынае капры-

зіць, калі яго пакласці пазней. Ён дрэнна есць, калі яго нясвоечасова кормяць.

Святочная вячэра або абед, як правіла, спазняецца. На стала стаіць шмат смачных і прывабных страў і закусак, але ў большасці выпадкаў уся гэтая вострая і рэзкая яда малапрыдатна для дзіцяці, не кажучы ўжо аб вінах, якія павінны быць зусім выключаны з яго рацыёну.

Дзіця абавязкова папросіць: «Дай пакаштаваць», а маці цяжка адмовіць яму ў гэтым, хоць назаўтра яна будзе дакараць сябе ў няцвёрдасці. Разумней накарміць дзіця ў належны час, да прыходу гасцей, а калі магчыма, і пакласці спаць, бо кампанія занадта ажыўленых дарослых людзей наўрад ці карысна дзіцяці.

Але для таго, каб не пазбаўляць дзіця ўцехі і прывучыць яго да гасціннасці, гэтай прывабнай рысы нашага народа, час-ад-часу запрашаюць да малыша яго маленькіх сяброў і наладжваюць для іх агульнае снеданне або абед.

Свята для вашага малыша — яго дзень нараджэння або ёлку — наладжвайце а 4—5 гадзіне дня. Яно само і яго маленькія госці ў гэты час як належыць выспаліся і бываюць у самым вясельным і лагодным настроі.

Сустрэчу Новага года прызначаюць не пазней 11 гадзіны вечара з такім разлікам, каб усе запрошаныя паспелі да 12-й гадзіны ночы злёгка закусіць за агульным сталом.

Пяройдзем да складання меню вячэры, абеду або вячэрняга чаю. Вазьміце «Кнігу аб смачнай і здаровай ежы» і выберыце са шматлікіх рэцэптаў тыя, якія адпавядаюць данаму выпадку. Не захапляйцеся аднак, а выбірайце не больш двух-трох страў, астатнія-ж стравы і закускі лепш купляць гатовымі.

Прыгожа раскладзеныя на талерках, упрыгожаныя

галінкамі зеляніны вяндына, кансервы, рыбныя капчонасці, апетытна прыбраныя лустачкамі лімона, памідораў, агуркоў, сведчаць аб умёні і гусце гаспадыні дома не менш, чым уласныя кулінарныя вынабы.

Тое-ж самае можна сказаць і пра другія, гарачыя, стравы, якія вам трэба будзе прыгатаваць. Бясспрэчна, зручней і хутчэй, а ў многіх выпадках і смачней, прыгатаваць стравы з поўфабрыкатаў.

Каб страва выклікала апетыт, яна павінна быць не толькі смачнай, але і рознастайнай. Таму ніколі не трэба, к прыкладу, ставіць на стол адзін гатунак каўбасы або кансерваў. Калі вы падлічылі, што вам трэба купіць 600—800 г каўбасы, купіце трычатыры розныя гатункі па 200 г кожнага. Калі патрэбны дзве-тры бляшанкі рыбных кансерваў, то лепш за ўсё, калі адна рыба будзе ў тамаце, другая ў масле, трэцяя вострага пасолу.

Чым рознастайней ежа, тым прыгажэй і багацей выглядае стол, і чым прывабней знешні выгляд стравы, тым яна апетытней.

Кожную страву, кожную закуску неабходна так раскласці на талерцы, так падаць, каб яны выглядалі найбольш апетытна.

Звычайна ўсё, чым упрыгожваюць ежу, служыць і гарнірам да яе. Таму пры выбары прадуктаў для афармлення данай стравы паклапаціцеся і аб тым, каб гэтыя прадукты знаходзіліся ў смакавай адпаведнасці са стравай, якую трэба ўпрыгожыць. Кружочки або лустачкі лімона, якімі вы гарніруеце шпроты, не толькі надаюць найбольш прывабны выгляд, але служаць і найбольш смачнай і прыдатнай прыправай да гэтай закускі. Кавалачкі крутога яйка, крабы не толькі ўпрыгожваюць салату, але і паляпшаюць яе смак.

Тонкія кольцы рэпчатай цыбулі ўжываюць для

ўпрыгожання селядца галоўным чынам таму, што цыбуля адпавядае смаку гэтай закускі. Але тая-ж цыбуля можа надаць іншай страве (к прыкладу, адварной рыбе) неапетытны смак, значыць і непрывабны знешні выгляд.

Не толькі для запраўкі салатаў і іншых халодных закусак, але і для ўпрыгожання страў шырока ўжываюць гатовы соус — майнез. Гэты соус наогул валодае цэлым радам дасканалых кулінарных якасцей і па свайму смаку вельмі падыходзіць да шматлікіх халодных мясных, рыбных, гароднінных страў і закусак. Нездарма спрактыкаваныя кулінары называюць яго «універсальным», бо цяжка знайсці прыправу, якая так добра спалучалася-б з такімі рознастайнымі стравамі.

Сыры можна выкарыстаць і як закуску, і як дэсерт. Таму, купляючы сыр для закускі, выбіраюць больш востры, такі, як латвійскі, дарагабужскі, медынскі, ярцаўскі; для дэсерту — швейцарскі, савецкі, алтайскі. Сыр незалежна ад яго гатунку ніколі не трэба наразаць купляючы, бо ад гэтага ён хутка сохне, траціць апетытны знешні выгляд. Непасрэдна перад падачай на стол вы нарэжце яго самі, раней ачысціўшы скарынку: для закускі — нарэзаць тоненькімі лустачкамі, для дэсерту — таўсцей, а такі сыр, як рокфар, наогул трэба наразаць таўсцей, бо ён крышыцца.

У магазіне гародніны для вашага святочнага стала можна набыць рознастайныя гатовыя закускі: кабачковую, баклажанную ікру, баклажаны сатэ, фаршыраваны перац, марынаваныя і салёныя грыбы, капусту правансаль, кансерваваны або свежзамарожаныя зялёныя гарошак. Усе гэтыя закускі з гарод-

ніны можна выкарыстаць натуральнымі, проста паклаўшы на талеркі, вазачкі, або заправіць па смаку. Марынаваныя грыбы, к прыкладу, можна, дастаўшы са слоікаў, заліць сумессю алею з воцатам і ўпрыгожыць зялёнай дробнай цыбуляй альбо прыгатаваць з салёных ці марынаваных грыбоў грыбную ікру. Не забудзьце набыць і неабходныя прыправы: гарчыцу, воцат, хрэн.

Якую колькасць прадуктаў трэба купляць для прыёму гасцей? Тут можна зыходзіць з таго, што звычайны абед, які складаецца з супу, другой стравы, салодкага і хлеба, важыць у сярэднім 1200—1300 г. Можна, бясспрэчна, толькі прыблізна і з неабходнымі папраўкамі зыходзіць з гэтай вагавай колькасці яды на аднаго чалавека, улічваючы, што прадукты рознанародны не толькі па сваёй пажыўнасці, каларыйнасці, але і па здольнасці насычаць.

Святочны абед, які складаецца з некалькіх закусак, супу і другіх гарачых страў, салодкага і фруктаў, будзе, вядома, важыць больш 1300 г на кожнага чалавека. Каб вашы госці маглі ўсё пакаштаваць і лёгка, прыемна насыціцца, неабходна зменшыць кожную порцыю ў параўнанні з порцыямі звычайнага абеду.

Што-ж датычыць асартыменту прадуктаў, то, урэшце, гэта залежыць ад сродкаў і ад сезону.

Паслухайце сяброўскую парад: ніколі не злоўжывайце колькасцю віна за сталом. Лішні бакал віна лёгка можа сапсаваць самае вясельнае свята. Зусім не трэба ўключаць віны ў асартымент святочнага стала для вучняў, моладзі. Маладосць не мае патрэбы ў штучным падсцёбванні нервовай сістэмы з дапамогай алкагольных напіткаў.

У ВЕЧАРЫ Сямёнаў зайшоў раз-
вітацца.

— Не ўспамінайце ліхам,
Андрэй Сцяпанавіч, — сказаў ён, агля-
даючы майстэрню ў апошні раз і па-
ціскаючы мне руку. — Прабачце, калі
чым не дагадзіў.

Малады скульптар быў у новым дэмі-
сезонным паліто і ў цёмным капелю-
шы. Я глядзеў на яго з некаторым
здзіўленнем, упершыню заўважыўшы,
як змяніўся ён за гэтыя чатыры гады.
Складаны шлях развіцця прайшоў у гэ-
тай майстэрні настойлівы і таленавіты
вясковы хлапец, які калісьці баязліва
з'явіўся сюды проста з вакзала з ярка-
жоўтым фанерным чамаданам. Ён стаў
незаменным памочнікам, энергічным і
спрытным. Спрацаваўся я з ім, пры-
звычаіўся да яго. І вось цяпер мы па-
вінны былі расстацца: ён ад'язджаў з
жонкай, якая, скончыўшы інстытут,
атрымала прызначэнне ў іншы горад.

— Я і там знайду сабе работу. Спе-
цыялісты заўсёды патрэбны, — сказаў
ён.

Сямёнаў глядзеў на толькі што ад-
літую ў гіпсе мадэль кранштэйна, але
душой ужо быў не тут. Перад расста-
ваннем бывае хвіліна, калі таварыш
ужо не з вамі, імчыцца думкамі ўпе-
рад, да новага жыцця...

— Што-ж, бывай, Саша. Жадаю та-
бе шчасця на новым месцы. Не хутка я
знайду, напэўна, такога памочніка.

— Ну, што вы, Андрэй Сцяпанавіч.
Знойдзеце. Ды і шукаць вам не доўга
прыдзеца. Мяне вы зрабілі майстрам,
зробіце і другога. Толькі падзякуе.

Сямёнаў узяў кавалачак шэрай глі-
ны са стала, памяў пальцамі і, загар-
нуўшы ў паперку, паклаў у кішэню: на
памяць.

Мы развіталіся.

Праз тыдзень скульптурная фабрыка
атрымала новы заказ, і я пачаў тэрмі-
нова шукаць памочніка.

Неяк у маі, у канцы дня, калі я
стаяў перад адкрытым акном і апра-
цоўваў картуш, у майстэрню ўвайшла
незнаёмая дзяўчына і падала мне за-
піску ад дырэктара.

«Андрэй Сцяпанавіч, — прачытаў
я, — накіроўваю да Вас Волю Азарэн-
ка. Яна добра знаёма з Вашай лепкай
і абавязкова хоча працаваць з Вамі.
Яна скончыла вучылішча і накіравана
да нас у якасці майстра архітэктурнай
лепкі. Мне здаецца, што гэта тое, што
Вам трэба, калі яна, вядома, будзе
строга прытрымлівацца Вашых указан-
няў».

Апошнія словы пісаліся ў разліку
на тое, што дзяўчына прачытае запіс-
ку, і я міжволі ўсміхнуўся.

— Прысаджвайцеся, — сказаў я як
мага ветлівай, падсоўваючы табурэтку
і аглядаючы дзяўчыну. — Вы ўжо з
водпуску? Так? Вельмі дарэчы.

На ёй была ружовая сукенка ў буй-
ны гаршак, плечыны капялюшык з ры-
савай саломкі. Дзяўчына паспела загар-
эць, і на выгляд ёй было не менш 20,
а то і 23 год. Але, зірнуўшы на яе
худзенькія рукі, вострыя локці, на яе
яшчэ тоненькую шыю, я рашыў, што ёй
не больш 17. Гэтая акалічнасць вельмі
засмуціла мяне: не аб такім памочніку
я марыў.

Дзяўчына села і, не хаваючы
свайі цікаўнасці, азірала прасторную,
залітую сонечным святлом майстэрню.
Позірк яе спыніўся на картушы, і яна
доўга, з нейкай пільнай увагай угля-

Сямёнаў

Г. БІРЧАНКА

Апавяданне

Мал. І. Раманоўскага

далася ў яго. Па ўсяму відаць было,
што ёй тут падабаецца і яна гатова
хоць зараз прыступіць да работы.

Я пацікавіўся, дзе яна праходзіла
апошнюю практыку, якія віды работ
выконвала і ці любіць сваю прафесію.
Атрымаўшы здавальняючыя адказы, я
задумаўся. Дзяўчына цяропліва чакала,
па-дзіцячаму даверліва і прастадушна
гледзячы мне ў твар. Што я ведаў
пра яе? Ці справіцца яна з работай?
Ды яшчэ зараз, калі што называецца,
уздыхнуць няма калі? А ці знайду я
так хутка іншага памочніка? Нарэшце,
усё яшчэ вагаючыся, я растлумачыў ёй
абавязкі памочніка.

— Такім чынам, Зольга... Вольга?..

— Проста Воля.

— Значыць, Воля, пачнем працоў-
нае жыццё, — гаварыў я, адчуваючы,
што лепш за ўсё заходзіць з дзелавага
боку. — Працуем мы з 8 да 5, як усе.
У адносінах заробатку — пакажа час.
Гэта залежыць ад «поспеху ў руках»,
як у нас гавораць.

Воля сядзела нерухома і, сцапіўшы
пальцы на калене, уважліва лавіла
кожнае маё слова. І мне хацелася ве-
даць — што яна зараз адчувае?

Развітваючыся, я падаў ёй руку, і
па таму, як яна працягнула сваю, па-
спешліва і спалохана, я зноў падумаў
пра тое, што яна яшчэ маладзенькая,
зусім маладзенькая.

І калі яна пайшла, я доўга яшчэ
стаяў перад картушам у роздуме, не
зусім упэўнены ў тым, што абыйшоў-
ся правільна.

Воля з'явілася на другі дзень а па-
лове восьмай раніцы. Яна дастала з
сумачкі інструменты, уладзіла на сва-
бодным мальберце шчыт і пачала па-
крываць яго глінай. Тое, што дзяўчы-
на мела ўласныя інструменты, мне спа-
дабалася. Я даў ёй эскіз сталавага ар-
намента, і яна ўзялася за работу.

Праз гадзіну я падышоў да яе. Во-
ля паспешліва апрацоўвала правы бок
арнамента.

— Прабачце, — спыніў я яе, — вы
не накідалі яшчэ як належыць агуль-
ны контур, а ўжо прыступілі да апра-
цоўкі. Не трэба спяшацца. Арнамент
сіметрычны, а ў вас — гляньце —
гэты бок прыкметна сціснуты.

Было ясна, што дзяўчына хоча хут-
чэй выканаць работу, кагосьці перай-
маючы. Я мякка даў зразумець, што
хуткасць яшчэ прыйдзе, калі набудзе-
ца дастатковы вопыт. Зараз трэба цяро-
пліва працаваць у меру сваіх сіл.

Воля з адданасцю слухала мае па-
рады, але к канцу дня стомілася і ста-
яла перад сваім мальбертам пабале-

лая, разгубленая. Яна адчула ва мне
«цяжкога чалавека», і шлях да май-
стэрства, напэўна, цяпер здаваўся ёй
незвычайна доўгім і таксама цяжкім.
Ці баялася яна гэтага?

Пазіраючы на яе светлыя кучаравыя
валасы, на яе вузкае цела, не прызвы-
чаенае да працяглага напружання, я
ўжо лаяў сябе за тое, што пакінуў яе
ў сябе. І сапраўды, хіба можна было
гэтую дзяўчынку, амаль дзіця, параў-
наць з вярзілай Сямёнавым?..

За два тыдні я пераканаўся, што
Воля настойлівая, працавітая дзяўчы-
на, ляпіць можа, але сапраўднага та-
ленту ў ёй не відаць. У яе рабоце не
было смеласці, тых строгіх, мужных і
разам з тым лёгкіх ліній, якія робяць
лепку чаканнай, як манету. Яе-ж лепка
была чысценькай — і толькі. Магчыма
тут і было штосьці, але гэтае «штось-
ці» мне нічога яшчэ не гаварыла. Я ра-
біў вывад, у кожным разе, што Воля—
лепшыца сярэдняй рукі, якою, відаць,
і застанеца. А паколькі я заўсёды
марыў аб чалавеку безумоўна талена-
вітым, якому мог-бы перадаць свой
вопыт, то я вырашыў расстацца з дзяў-
чынай і падшукаць больш прыдатнага
памочніка.

У суботу раніцай, калі Воля, як
заўсёды, прыйшла да восьмай гадзіны,
я ўжо быў у майстэрні і хутка канчаў
лепку. Воля насцярожылася, па яе
твары прабег цень.

Я не адважыўся адразу засмуціць
яе.

— Закончу сам, — прабурчэў я на-
рэшце: — падганяюць з заказам.

Яна падняла кавалачак гліны, што
ўпаў на падлогу, і глянула на мяне.
Але паколькі я маўчаў, не даручаў но-
вай работы, Воля стаяла нерашуча,
нібы баялася паверыць свайму мерка-
ванню — і раптам увесь яе твар за-
ліўся фарбай, загарэўся да вушэй, якія
набылі яркавішнёвае адценне.

Яна вінавата апусціла галаву, і я
ўбачыў, як нервова забегалі яе паль-
цы, месячы гліну, — прыгожыя, доўгія,
чулыя пальцы.

Мне стала няёмка. Пакрыўдзіў доб-
рую, працавітую дзяўчыну... Я ўспом-
ніў, з якой адданасцю яна прыйшла

сюды працаваць, верачы ў тое, што стане сапраўдным майстрам.

— Калі вы мне не давяраеце і хочаце самі канчаць... — прабаваў я звесці на жарт, але адчуваў сваю нацягнутую і недарэчную ўсмішку. — Вось ваш стэк...

Я адышоў да свайго рабочага месца, робячы выгляд, што нічога асаблівага не здарылася, але мне яшчэ доўга было не па сабе і перад вачыма ўвесь час стаялі яе пальцы, якія нервова дрыжалі, месячы гліну.

Воля засталася ў мяне.

Я па-ранейшаму не ўскладаў на яе вялікіх надзей, але шмат дапамагаў ёй. Воля ўпарта працавала.

Часам, адрываючыся ад работы, я глядзеў на Волю, дзівячыся, адкуль у такой кволай на выгляд дзяўчыны столькі энергіі — яна працавала не менш, чым я, заставалася часта пасля рабочага дня яшчэ на гадзіну-другую. Непрыкметна для сябе я пранікаўся да яе павай, адчуваючы перад упартай воляй дзяўчыны захапленне.

Пастунова яна стала для мяне неабходнай са сваім сканцэнтраваным тварам, і, як некалі без Сямёнава, цяпер без Волі я не ўяўляў майстэрню.

І калі Воля аднойчы не прыйшла, мне цэлы дзень было трывожна і сумна, нечага не хапала.

Я прыслухоўваўся да крокаў у калідоры, да галасоў рабочых. Работа ішла нікуды не варта, я часта паварочваўся да акна і доўга глядзеў на вуліцу.

Быў канец кастрычніка. Па той бок вуліцы я ўбачыў аголены замаразкам і сквер. Бяссільна паніклі высокія сцяблы духмянага тытуню. Па газонах хадзілі дзеці, заграбаючы нагамі лісце. Пяшчотныя, звонкія галасы іх бударажылі мяне.

Успомнілася мінулае. У памяці паўстаў дарагі, ужо напоўсцёрты часам твар жонкі... Яе сумныя вочы, калі я ад'язджаў на фронт, слязінка, што павісла на залацістай вейцы. Такая горкая, мілая здані! Усё гэта забрала вайна... І тады-ж, — памятаю, запозненная фатаграфія шасцімесячнага сына. Цяпер-бы ён хадзіў у школу, як гэтыя дзеці...

Збіраючыся дадому, я падышоў да рабочага месца Волі, зняў мокрую мешкавіну. Работа была амаль закончана.

Я любіў паўтараць усім, што лепка любіць дакладнасць, як і матэматыка. Цяпер у рабоце сваёй памочніцы я бачыў матэматычную дакладнасць, правільнасць вокамера і моцную руку і яшчэ грацыю, якую я не мог прызнаць у першай яе рабоце. Тут ужо «штосьці» стала прыкметна, і гэта ўсхвалявала мяне.

З таго дня я стаў больш патрабавальным да дзяўчыны.

Я прымушаў перарабляць работу да таго часу, пакуль немагчыма было прычапіцца. Яе ўдачы напаўнялі мяне нейкім новым, яшчэ незнаёмым хваляваннем, адчуваннем чагосьці вялікага, што чакала гэтую дзяўчыну. Цяпер я не мог не верыць у яе...

У адну халодную лютаўскую раніцу Воля з'явілася ў дэмісезонным паліто і летніх туфельках. Яна вельмі замерзла, на вейках серабрыўся іней. Смеючыся і ледзь не плачучы адначасова, яна прыпала да гарачага радыя-

тара і прыціскаючы да яго чырвоныя, замерзшыя рукі, нецярпліва стукала нагой аб нагу.

Я дапамог ёй зняць паліто.

Адзетая ў новую цёмную сукенку, яна была вельмі прыгожай, здавалася вышэй ростам. Такой прыгожай я ніколі яе не бачыў.

Далікатная, духмяная сумесь духоў і марозу напоўніла пакой. Здавалася, што гэты пах зыходзіць ад яе замерзшага твару, губ і рук, павявае свежасцю, нібы гэта быў пах самой маладосці, па якой я ўжо пачынаў сумаваць...

Я не пытаў, чаму яна так лёгка апанулася, ведаючы, што сёння ўвечары адбудзецца культпаход работнікаў нашай фабрыкі на спектакль «Пігмаліён».

Увесь дзень яна расчышчала адлітую ў гіпсе мадэль, чамусьці ўсміхнулася сабе і хмурылася, і твар яе ўвесь час мяняўся.

Было неспакойна і сумна на душы, і калі пасля работы Воля пайшла і я застаўся адзін, затрымаўшыся з лепкай, я працягваў адчуваць яе прысутнасць. Я разумеў, што гэта значыць, і думаў аб гэтым з неспакойнасцю. Мне здавалася, што я яшчэ адчуваю дотык сваіх пальцаў да гузікаў яе паліто, якое я ёй расшпільваў раніцай, холад намерзлай шчаі, якая так блізка знаходзілася ад маіх губ...

Мне захацелася развезацца, пацяг-

нула ў тэатр, да людзей, і я паехаў дадому пераапануцца.

Калі я прыехаў у тэатр, пачалася ўжо першая дзея. Гледзячы з верхняга яруса ў цёмную залу, я спадзяваўся ўбачыць знаёмую светлую галоўку дзяўчыны.

У час антракту я накіраваўся шукаць сваё месца і каля ўваходу ў партэр сустрэўся з Воляй. Яна ішла з маладзенькім лейтэнантам, які, відаць, нядаўна скончыў вучылішча. Усё на ім было новенькае.

Ад нечаканасці я прывітаўся — сурова і стрымана. Воля здзіўлена падняла бровы і штосьці хутка шапнула афіцэру. Той павярнуўся тварам да мяне, прыязна ўсміхаючыся. І я адчуў, як у сэрца маё ўвайшоў тонкі, як іголка, боль і моцна засеў у ім. Нязвычайна нова даўно забытае адчуванне — халодны ўкол рэўнасці...

— Сімпатычны малады чалавек быў з вамі ў тэатры, — сказаў я на другі дзень Волі. — Нядаўна пазнаёміліся? Нешта вы пра яго нічога не гаварылі.

Я ўважліва глядзеў ёй у твар. Яна была задумлівай, здавалася сумнай. Яна сказала:

— Так, гэта правільна, я ніколі вам не гаварыла пра Віктара. Я з ім разам вучылася ў школе. Ён старэйшы за мяне — скончыў дзесяцігодку і паступіў тры гады таму назад у артылерыйскае вучылішча. Я абяцала чакаць яго. І вось... ён прыехаў за мной.

— Вы з глузду з'ехалі!

Воля разгубілася.

— Як! А, разумею, — яна ўсміхнулася і памахала перад сваім тварам стэкам. У гэты момант яна была чароўная, — вы баіцеся, што я пакіну лепку? Ну, ніколі ўжо!

Яна энергічна, спрытным рухам зрэзала ліст аканта і зноў зірнула ў мой бок.

— А ведаеце, — яна памаўчала, нібы прыслухоўваючыся да сваіх думак, і павольна прамовіла, нібы разважаючы ўголас: — я ўчора заглянула ў слоўнік замежных слоў, каб даведацца, хто такі быў Пігмаліён. З п'есы я гэтага не зразумела. І ведаеце, я падумала пра вас, пра тое, якую работу вы прарабілі на да мною за гэтыя два гады. Я-ж, калі прыйшла сюды, была яшчэ, як гэты шэры бясформенны казалак гліны, з якога вы вылепілі майстра, як Пігмаліён Галатэю.

Я прайшоўся па майстэрні, счысчаючы з рукава застыўшы гіпс. Вядома, гэта ўсё-ж лепш — Пігмаліён...

Калі яна праз тыдзень прыйшла развітвацца і працягнула мне руку, я ўспомніў яе першы прыход сюды вясной, успомніў тоненькую неспрактыкаваную дзяўчыну, якая робіць першыя крокі ў жыцці, і я на самай справе падумаў аб Пігмаліёне, які стварыў статую жанчыны незвычайнага характа і закахаўся ў яе. Толькі ў фантазіі старажытных грэкаў статуя ажыла і скульптар ажаніўся на ёй. Я таксама зрабіў нешта падобнае, я стварыў сваю Галатэю...

Я працягнуў дзяўчыне лакавы футляр з пазалочаным замком.

— Гэта вам, Воля. На памяць. Памятайце, вы ніколі не павінны кідаць лепку. У вас ёсць талент. Ёсць... А гэта няхай будзе вам вясельным падарункам.

— Назошта вы, Андрэй Сцяпанавіч... Вы так даражылі гэтым наборам інструментаў...

— А цяпер даражыць ім будзеце вы...

Яна ўзяла падарунак.

— Дзякуй!

Яна раптам прыціснулася да майго пляча, даверліва і ўдзячна, я ціха пацалаваў яе ў лоб, як цалуюць дачку. Потым яна пайшла. І гэта было ўсё.

ДАРАЖЭЙ ЗА УСЁ

ТАМАРА выскачыла з пакоя і, прыціснуўшы далоні да палаючых шчок, разгублена спынілася. Вось і ўсё — бывай завод... А як радавалася дзяўчына, калі яе, выпускніцу дзесятага класа, накіравалі піраметрысткай у чыгунна-ліцейны цэх. І на табе!

Дзяўчына машынальна скамечыла паперку, што атрымала замест пастаяннага пропуску, і па вузкай лесвіцы пачала спускацца ў цэх. Яшчэ здалёк прыкмеціла хударлявую постаць брыгадзіра Казановіча і кінулася да яго:

— Памятаеш, я заяву падавала, калі мне прыслалі тэлеграму, што маці захварэла, і ты адпусціў мяне. А цяпер мяне з работы звальняюць за прагул.

— Як звальняюць? — перапытаў Казановіч і раптам густа пачырванеў. — Разумееш... справа ў тым... Адным словам, заяву тваю я не перадаў.

І ён раскажаў, як, не застаўшы нікога з начальства (была якраз субота, і ўсе разышліся раней), ён паклаў заяву ў кнігу, што ляжала ў канторцы. А ў панядзелак заявы ў кнізе не аказалася.

— Потым я яе ў шафе знайшоў. Відаць, нехта браў кнігу і пераклаў заяву туды, каб не згубіць. Я думаў паказаць яе начальніку цэха, але шмат дзён прайшло, і я рашыў, можа, і так абыйдзецца.

Заўважыўшы, як задрыжэлі ў дзяўчыны губы, ён паспешліва загаварыў: — Ну, не трэба... Я зараз пайду да начальніка, і ўсё ўладзіцца.

Але Мартысь — намеснік начальніка цэха — і слухаць не хацеў, каб адмяніць загад аб звальненні. Не заступіўся за Тамару і ў заводскім камітэце профсаюза.

І вось іск Тамары Стоцкай да Мінскага трактарнага завода разглядае народны суд Сталінскага раёна. Суддзя Ганна Сіманаўна Каляда, худзенькая светлавалосая жанчына, падрабязна распытвае кожнага сведку, удумліва слухае. Паказанні дае Мартысь — пажылы, з азызлым тварам чалавек.

— Я лічу, што зволілі мы Стоцкую правільна. Прагульшчыкам не месца на савецкім прадпрыемстве, — з апломбам гаворыць ён. — А што тут Стоцкая і яе сябры даказвалі, дык усё гэта хлусня. Не верце ім, таварыш суддзя. Самі лодары і лодара абараняюць.

Зласліва махнуўшы рукой, Мартысь грузна плюхаецца на лаўку.

— Устаньце, сведка! — ціха, але так, што сведка спехам ускочвае, прапануе суддзя. — Калі не паважаеце

сваіх падначаленых, дык паважайце савецкі суд.

Выцягнуўшы рукі па швах, «начальнік» слухае гэтую заўвагу. Зараз ён больш нагадвае вучня.

— Скажыце, чаму вы, даведаўшыся, што Стоцкая выехала не самавольна, а з дазволу брыгадзіра, не папрабавалі выправіць памылку? — звяртаецца да яго суддзя.

— Даруйце, — апраўдваецца Мартысь, у якога і следу не засталася ад ранейшага запалу, — загад быў ужо падпісаны, і адмяніць яго, згадзіцеся, было-б няёмка.

— Сядайце, сведка! — гаворыць суддзя з такой знішчальнай іроніяй, што мужчына нізка апускае галаву.

Мабыць, ён урэшце адчуў, якую непрыглядную ролю адыграў ва ўсёй гэтай гісторыі са звальненнем маладой работніцы — нядаўняй дзесяцікласніцы, якая па яго мільсці перажыла столькі горкіх хвілін.

У прыціхай зале Ганна Сіманаўна зачытвае пастанову: аднавіць Стоцкую на рабоце і аплатаць ёй за дваццаць дзён вымушанага прагулу. Пахвальны шум у зале выклікае на твары суддзі лёгкую чырвань. Прыемна адчуваць, што сімпатыі прысутных на тваім баку.

Праз некалькі хвілін мы — у кабінете Ганны Сіманаўны.

— Гэта цудоўна! — узбуджана гаворыць яна. — Вы толькі падумайце: да станкоў прыходзіць моладзь, якая ведае хімію, фізіку, трыганаметрыю, алгебру, разбіраецца ў пытаннях гісторыі, літаратуры. Калі такія людзі палюбляць сваю прафесію, ім і даны няма!

Час-ад-часу нашу гутарку перабіваюць. Сюды па розных справах заходзяць наведвальнікі. Вось хлопец у запэцканым камбінезоне. Ён прыйшоў проста з будоўлі і пытае, як уладзіць справу з няправільным налічэннем зарплаты. Маленькая згорбленая бабуля просіць: «Уздзейнічайце на сына, каб мне дапамагаў». Маладая прыгожая жанчына з заплаканымі вачыма просіць аб скасаванні шлюбу. Такіх наведвальнікаў Ганна Сіманаўна асцярожна распытвае. А калі бачыць, што сур'ёзных прычын для разводу няма, робіць усё, каб захаваць сям'ю. Але прымірыць супругаў не заўсёды ўдаецца.

Вось заходзіць маладая пара. Муж і жонка займаюць месцы ў процілеглых канцах пакоя. І суддзі даводзіцца напружваць голас.

— Што-ж гэта вы? Столькі год пражылі разам, удваіх дзяцей нажылі, а цяпер і сядзець блізка не хочаце.

Мужчына першым падсоўвае сваё крэсла бліжэй. Але трымаюцца супругі падкрэслена афіцыйна: называюць адзін аднаго «грамадзянін» і «грамадзянка» і толькі на «вы».

— У грамадзянін Мартыновіч засталася наступная мая маёмасць, — гучна адкашляўшыся, гаворыць мужчына, старанна загінаючы пальцы: — боты скураныя — раз, спячоўка — два...

— Якая яшчэ спячоўка? — перабівае жонка. — Можа тыя дзіравыя штаны, што валяюцца ў хляве?

— Не стройце з сябе дурную, — успыхвае мужчына. — Нечыя абноскі я не маю намеру насіць.

Супругі ўсё павышаюць голас, перабіваюць адзін аднаго, узводзяць самыя неймаверныя абвінавачванні. Нават звыклы да ўсяго ўчастковы міліцыянер, які пры гэтым прысутнічае, не можа стрымаць усмешкі.

— Ну што мне з імі рабіць? — з прыкрасцю ўздыхае Ганна Сіманаўна, калі дзверы за Мартыновічамі зачыняюцца. — Колькі разоў з імі гутарыла, і ўсё марна. Дзяцей падзялілі, а цяпер за маёмасць узяліся. З-за дробязей псуюць сабе жыццё, ды каб толькі сабе! Любяць-жа адзін аднаго. Разумеце — любяць!

І хоць гэтаму цяжка было павярць пасля нядаўняй сцэны, але ў голасе судзі было столькі ўпэўненасці і ўнутранай сілы, што я ўзяла пад сумненне сваё першае ўражанне. Так, трэба быць чалавекам вялікай душы, каб пад маскай абіякавасці разгадаць сапраўдныя пачуцці людзей.

Магчыма, ўменне пранікнуць у самыя патаемныя куткі чалавечага сэрца прыйшло да Ганны Сіманаўны тады, калі яна, як комсамольскі работнік аднаго з буйных чыгуначных вузлоў, дапамагала маладым рабочым, якія ўпершыню ўступалі на самастойны шлях, знайсці сваё месца ў жыцці.

Народная прыказка кажа: у кожнага чалавека свой талент. Адзін усе сілы душы ўкладвае ў тое, каб навучыць дзяцей пісьменнасці, другі, — каб правільна абтачыць складаную дэталю, а трэцяга цягне да людзей, каб дапамагчы ў бядзе.

— Шчыра кажучы, мяне не задавальняе толькі правільнае вырашэнне справы, — прызнаецца Ганна Сіманаўна. — Часам хочаш дабіцца, каб наогул не паўтаралася падобнае. У такіх выпадках мы звычайна карыстаемся правам судзі на прыватнае вызначэнне.

— Што такое прыватнае вызначэнне?

— Ахвотна растлумачу. Вось скажам, нядаўна ў нас разбіралі справу аб няшчасным выпадку ў чыгуначна-ліцейным цэху трактарнага завода. Суд прыйшоў да вываду, што ў цэху не ўсё добра з бяспекай працы. У прыватным вызначэнні на імя дырэктара завода, сакратара партарганізацыі і старшыні заўкома суд указаў, што рабочыя няясна ўяўляюць правілы бяспекі, што на ўчастках няма плакатаў і папераджальных знакаў, і патрабаваў наладзіць прапаганду тэхнічнай бяспекі. Або ўзяць такі выпадак. Гады два назад у суд паступіла некалькі спраў аб нястачах у магазінах Сталінскага райхарчгандлю. Адна растрата, за ёй другая, трэцяя. Асабліва зацікавіла судзію справа загадчыка рыбнага магазіна Міцяшова. Нястачы ў яго заўважалі і раней, але ўсё нязначныя — 200—250 рублёў. У апошні раз сума нястачы перавысіла тры тысячы.

Ганна Сіманаўна насцярожылася: чаму іменна тут звлі сабе гнездо жулікі, ці няма тут зручнага пралазу, праз які магла прабрацца рука злодзея?

І Ганна Сіманаўна звярнулася да загадчыка і сакратара партыйнай арганізацыі райхарчгандлю, пагутарыла з фінансавымі работнікамі. Рэвізор —

Г. С. Каляда.

добрадушны лысы таўсцяк ахвотна адказваў на пытанні судзі, але, зірнуўшы на гадзіннік, папрасіў прабачэння:

— Я на хвілінку: трэба ў магазін пазваніць.

Размова па тэлефоне зацікавіла судзію.

— Іван Мацвеевіч, я думаю зараз падскочыць да цябе, — даносіўся з суседняга пакой гучны бас рэвізора. — Дык ты, калі ласка, нікуды не адыходзь.

— Вы што, заўсёды папярэджваеце аб сваім візіце? — нібы між іншым пацікавілася Ганна Сіманаўна.

— Так, лепш загадзя дамовіцца, — ахвотна згадзіўся таўсцяк. — А то іншы раз прыздзеш, а загадчыка і след прастыў. То ён на базе, то яшчэ дзе-небудзь.

Цяпер многае стала зразумелым: і чаму ў апошні раз нястача ў Міцяшова пераваліла за тры тысячы (у той дзень рэвізор не дазваніўся ў магазін і з'явіўся нечакана), і чаму ў Міцяшова спачатку былі дробныя нястачы (папярэджаны аб прыходзе рэвізора ён паспяваў узяць у «дружбакоў» з суседняга магазіна патрэбную суму і ўнесці ў касу. Але за 10—15 хвілін цяжка дакладна падлічыць, колькі грошай не хапае. Таму кожны раз у вырочцы не даставала двух або трох соцень).

У той-жа вечар Ганна Сіманаўна напісала два лісты: адзін загадчыку райхарчгандлю, другі — сакратару партыйнай арганізацыі (чаму яны прайшлі міма гэтых фактаў, ці не варта кожны выпадак растраты, незалежна ад сумы, абмяркоўваць у партыйнай, комсамольскай і профсаюзнай арганізацыях?).

Прыватнае вызначэнне — вялікая сіла ў руках судзі. Яно звязвае су-

довыя органы з жыццём усёй краіны, дазваляе актыўна ў яго ўмешвацца.

— У апошнія гады, — расказвае Ганна Сіманаўна, — да нас паступае шмат скаргаў ад трактаразаводаў на дрэнныя жыллёвыя ўмовы, на злоўжыванне пры размеркаванні кватэр. І гэтыя пытанні мы не абыходзім. Разам з грамадскацю імкнемся іх вырашыць.

Стрэлка гадзінніка даўно пераваліла за шэсць, але Ганна Сіманаўна яшчэ сядзіць за сталом, заваленым тоўстымі папкамі. Заўтра — цяжкі працэс аб службовых злоўжываннях у транспартным цэху трактарнага завода. Адных толькі сведкаў прыдзецца выслухаць пяцьдзесят чалавек. Трэба перачытаць паказанні, перагледзець дакументы.

У гэты момант рыпнулі дзверы і ў пакой заглянула ўжо знаёмая нам Еўдакія Мартыновіч.

— А я зноў да вас, — сарамліва ўсміхнулася яна. — Мой-жа зноў прыходзіў да мяне. Кажы: «Дусенька, давай мірыцца». Што вы параіце, таварыш судзі? Як мне быць?

— Што-ж вам сказаць, — задумана прамовіла Ганна Сіманаўна. — Мужа вы можаце займець і другога, але бацьку для дзяцей наўрад ці знойдзеце...

— Усё гэта я разумею, — паспешліва перабіла яе жанчына. — Але што вы самі зрабілі-б на маім месцы?

І яна з такой надзеяй глянула на судзію, што тая зразумела: жанчына ўручае зараз ёй не толькі ўласны лёс, але і лёс сваіх дзяцей. І Ганна Сіманаўна адчула, як нешта балюча сціснула ёй горла. Так, за такіх хвілін можна ахвяраваць многім, бо што можа быць даражэй за веру ў цябе?

Зоя ПЛІСКО

В. І. Дунін-Марцінкевіч

(Да 150-годдзя з дня нараджэння)

ДАЎНО даведзена, што самым дасканалым і бескампрамісным судзею мастацкіх каштоўнасцей з'яўляецца час. Інакш, відаць, і быць не можа. Тым больш, што выпрабаванне часам здольны вытрымаць толькі значныя па сваіх ідэяна-эстэтычных вартасцях творы літаратуры. Гэтымі акалічнасцямі і тлумачыцца, між іншым, тое, што паэзія і драматургія Дуніна-Марцінкевіча аказаліся надзіва доўгавечнымі: яны і сёння хваляюць нашага чытача, прыцягваюць увагу гісторыкаў і даследчыкаў літаратуры і мастацтва.

І не дзіва, бо ў творчасці пісьменніка знайшлі праўдзівае адлюстраванне многія тыповыя рысы жыцця і побыту прыгоннага сялянства. Мы не павінны таксама забываць, што Дунін-Марцінкевіч быў адным з першых, хто закладаў асновы беларускай рэалістычнай літаратуры, і асабліва драматургіі. Больш таго, ён настойліва ўводзіў ва ўжытак беларускую мову, нягледзячы на тое, што беларускае друкаванае слова афіцыйна было забаронена і сурова праследавалася царом і жандарамі.

Нарадзіўся Вікенці Іванавіч Дунін-Марцінкевіч у 1807 годзе, у сям'і дробнага арандатара, на Бабруйшчыне. Адзін час ён навучаўся ў Пецярбургскім універсітэце, затым пакінуў яго і жыў у Мінску, будучы служачым кансісторыі, і каля Мінска, у фальварку Люцынка. Пачаўшы пісаць на саракавым годзе жыцця, ён стварыў, тым не менш, даволі значную колькасць мастацкіх твораў. У 1846 годзе выходзіць у свет першы драматургічны твор пісьменніка «Сялянка». Затым з'яўляецца яго «Гапон» (1855) — «вершаваная апавесць, у якому беларускага люду напісаная», і зборнікі: «Вечарніцы — заварожаны» (1855); «Цікавішся — прачытай» (1856); «Дудар беларускі ці ўсяго патроху», «Шчароўскія дажынікі» і «Верш Навума Прыгаворкі» (1857). У гэтым жа годзе былі напісаны пісьменнікам тры паэмы «Быліцы. Расказы Навума», іх самастойны працяг «Халімон на каранацыі», а таксама «Травіца брат-сястрыца». Свету яны не пабачылі, бо былі забаронены цензурай. У 1866 годзе Дунін-Марцінкевіч напісаў камедыю «Пінская шляхта», а ў 1870 годзе —

«Залёты» і інш. Драматургічныя творы пры жыцці аўтара ў свет не выходзілі і былі выдадзены толькі пасля Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі.

Жыць і тварыць на беларускай мове ў часы Дуніна-

тай школе, таксама падвяргалася рэпрэсіям з боку мінскіх жандараў: яна была пасаджана ў астрог, затым выслана на далёкую поўнач.

Нягледзячы на тое, што творчы шлях Дуніна-Марцінкевіча быў часам вельмі хі-

тыўна ўмешвацца ў жыццё і паказвае тое новае, што настойліва прабівалася на паверхню ў паслярэформенную эпоху. Вынікам гэтых назіранняў жыцця былі «Пінская шляхта» і «Залёты». Яны становяць сабою новы, вышэйшы этап развіцця літаратурнай дзейнасці пісьменніка — яго канчатковы прыход да рэалізма, як творчага метаду ў літаратуры.

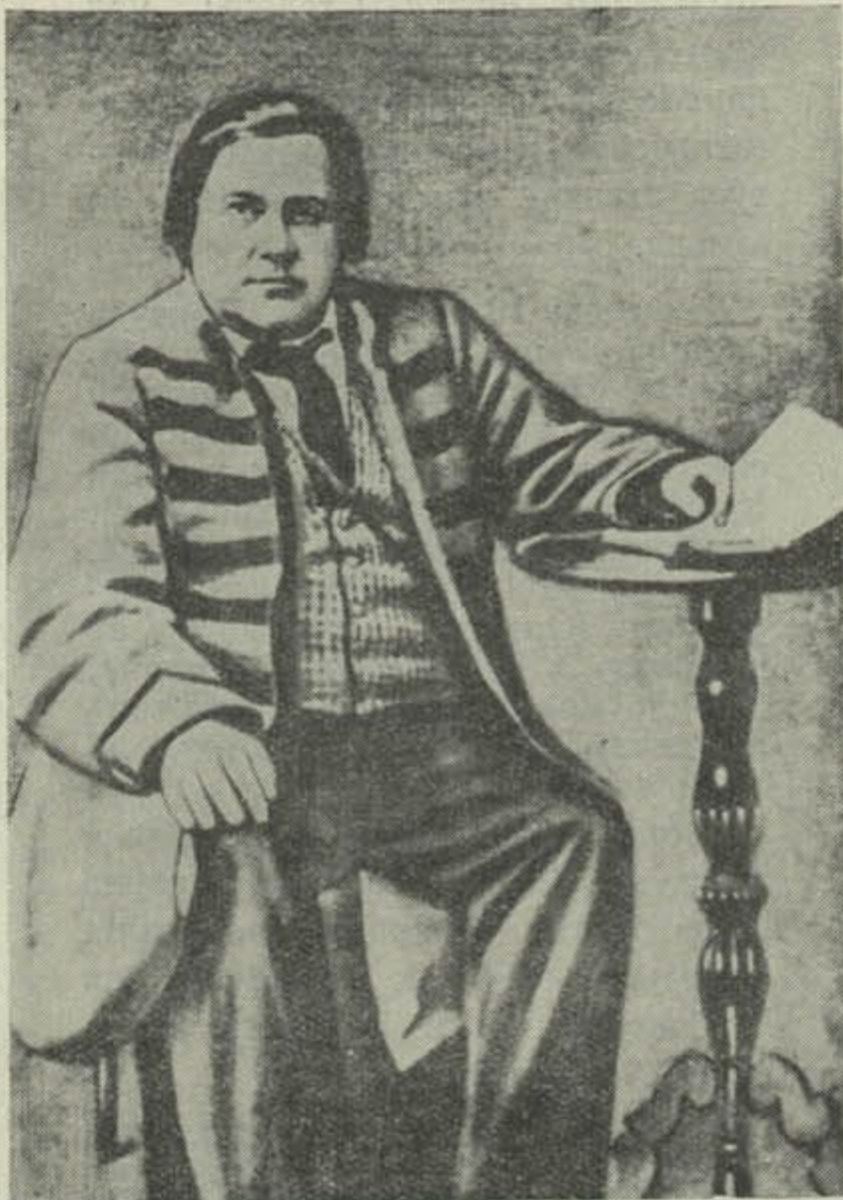
Такім чынам, драматургія Дуніна-Марцінкевіча і ёсць самае каштоўнае з усяго ім напісанага за многія гады творчай працы.

Слушна таму прызнацца, што роля Дуніна-Марцінкевіча ў развіцці беларускай літаратуры другой паловы XIX стагоддзя больш чым значная. Пісьменнік напісаў за трыццаць год літаратурнай працы шмат твораў, многія з якіх не страцілі сваіх мастацка-пазнавальных якасцей і ў нашы дні. Ён заслугоўвае пашаны і ўвагі ўжо таму, што сваімі творамі будзіў любоў і шчырыя чалавечыя адносіны да працоўнага народа. Простага чалавека вёскі, прыгоннага селяніна Дунін-Марцінкевіч, адзін з першых тагачасных пісьменнікаў, зрабіў галоўным героем сваіх твораў.

Мы ўшаноўваем Дуніна-Марцінкевіча ў дзень 150-годдзя з дня яго нараджэння, як выдатнага пісьменніка-мастака, аднаго з пачынальнікаў беларускага рэалістычнага прыгожага пісьменства і першага буйнага тэатральнага дзеяча на Беларусі.

Пачэсная праца пісьменніка не прайшла марна. Пасеянае ім зерне дало добрыя плёны, і за гэта беларускі народ удзячны аўтару «Пінскай шляхты».

Сцяпан МАЙХРОВІЧ

В. Дунін-Марцінкевіч.

Марцінкевіча было вельмі цяжка, а то і проста немагчыма. Нягледзячы нават на вельмі памяркоўныя палітычныя погляды пісьменніка, ён, тым не менш, праследаваўся царызмам і ў 1866 годзе быў пасаджаны ў мінскі астрог, у якім прасядзеў дзесяць месяцаў за напісанне быццамбы рэвалюцыйных пракламацый да сялян і нібыта за сааўтарства ў «Мужыцкай праўдзе» Кастуся Каліноўскага. Факты гэтыя гісторыкамі беларускай літаратуры не пацверджаны. Ясна адно, што Дунін-Марцінкевіч праследаваўся царскімі ўладамі, як нацыянальна-беларускі пісьменнік, шчыры прыхільнік і абаронца інтарэсаў пакрыўджанага сацыяльнай несправядлівасцю працоўнага народа, для дзяцей якога ён стварыў на яго роднай мове школу на свой уласны кошт. Дарэчы, дачка пісьменніка, якая была выкладчыкам у гэ-

сткі і ідэяна няроўны, асабліва ў дарэформенны перыяд, тым не менш, ён не апынуўся перад небяспекай духоўнага паралічу. Бо не патрыярхальнае мінулае і не ўяўны «мір і згода» паміж панам і селянінам хваляюць пісьменніка. Ён імкнецца ак-

Партрэт Стэфкі

В. ДУНІН-МАРЦІНКЕВІЧ

Калі стрэнеш дзе ў краіне,
Там, дзе Днепр віруе плыні,
Ты прыгожую дзяўчынку —
Шчокі — ружа, рот — малінка,
Асалоды райскай чаша, —
Гэта будзе Стэфка наша.

Як прывабным вочкам стрэліць,
Проста ў сэрца табе цэліць.
Задрыжыць яно, заб'ецца;
І тагды святлом пальцеца
Мар высокае імкненне, —
Гэта Стэфкай захапленне.

Калі-ж голасам чароўным,
Прыгажосці кволай поўным
Звонкай песняй адгукнецца;
Не стрымае ваша сэрца, —
Зачаруе тое слова,
Заварожыць яго мова.

А спрабуй-жа, ёй адданы,
Ўздзець ружозыя кайданы;
Дык ля ног яе ў прызнанні
Будзеш плакаць аб каханні.
А яна-ж не ўчые жалю, —
Сэрца Стэфіна са сталі.

Узняты з руін

ХОДЗЯЧЫ па цудоўных праспектах, вуліцах і плошчах сённяшняга Мінска, мы часта ўспамінаем, як выглядаў наш горад у 1944 годзе, пасля выгнання гітлераўскіх захопнікаў. Тады мы, пазіраючы на руіны, з вялікім болей у сэрцы думалі, што пройдзе шмат гадоў, пакуль горад адбудзецца, ажыве. Але новы Мінск уважывіўся ўзняўся з руін і стаў куды прыгажэйшы, чым быў да вайны. І гэта зрабілі савецкія людзі — героі не толькі ваенных, але і працоўных перамог.

Вось аб гэтых людзях і расказвае нядаўна выпушчаны ў свет Дзяржаўным выдавецтвам БССР раман У. Карпава «За годам год».

З першых старонак рамана ўнікаюць перад намі памятныя ліпенскія дні 1944 года, калі вызвалены ад фашысцкіх захопнікаў горад яшчэ толькі вяртаўся да жыцця.

З першых старонак аўтар знаёміць нас з героямі свайго рамана: архітэктарам Юркевічам, былымі партызанамі Зімчуком, Валей Верас, Зосей, Урбанавічам, Алешкам, якія, кожны па-свойму, вярталіся да мірнага жыцця, знаходзілі ў ім сваю дарогу.

У цэнтры ўвагі вобраз архітэктара Васіля Пятровіча Юркевіча. Паказваючы пакутлівыя творчыя пошукі ісціны, зрывы і памылкі архітэктара, аўтар прабуе па-філасофску паставіць пытанне аб праўдзе сённяшняга і заўтрашняга дня, аб спалучэнні прыгожых і карысных у архітэктуры, якая служыць працоўнаму народу.

Вярнуўшыся з эвакуацыі, Юркевіч не знайшоў у горадзе ніводнага дома, які будаваў да вайны. Гэта прыгняло, аглушыла архітэктара. Ён знаходзіцца, здавалася-б, на мяжы адчаю. Але разам з тым у яго хапае мужнасці скінуць з сябе адранцвенне і захапіцца планами будучага Мінска.

Юркевіч узрывае каробкі, ахвяруе праўдай сённяшняга дня для праўды заўтрашняга. Аднак чытач бачыць, як лёгка часам, заглядаючы ў будучыню, адарвацца ад жыцця, перастаць бачыць людзей, для якіх робіш гэтае заўтра, не бачачы сённяшніх патрэб.

Жыццё і людзі дапамаглі Юркевічу зразумець яго памылку.

І сумленны архітэктар здолеў знайсці адзіна правільны шлях — тварыць у інтарэсах народа, на яго карысць.

Зусім іншай дарогай пайшоў архітэктар Понтус. Ставячы над усім асабістым інтарэсам, прагне да славы, ён свядома пагарджае інтарэсамі народа. Праекты Понтуса ставяць мэтай уславіць іх аўтара.

Вобразы Юркевіча і Понтуса паданы ў процістаўленні, у барацьбе. Нездарма аўтар звязвае іх лініямі асабістых узаемаадносін. Понтус збліжаецца з жонкай Юркевіча — Верай Антонаўнай, распуснай, эгаістычнай жанчынай. У барацьбе з понтусаўшчынай перамагае Юркевіч. Перамогу ён здабывае і ў маральным плане, знайшоўшы ў сабе сілы парваць з жонкай, якая зрабілася яму чужым чалавекам.

Поруч з вобразами Юркевіча і Понтуса аўтар раскрывае перад намі багаты ўнутраны свет такіх простых савецкіх людзей, як Урбановіч і Зося, паказвае шчырасць іх узаемаадносін.

Асабліва ўдаўся вобраз Аляксея Урбановіча. Чытач з'яўляецца сведкай росту яго свядомасці. У пачатку рамана Урбановіч знаходзіцца ў палоне вузка эгаістычных інтарэсаў. Вялікая сіла гэтага чалавека, любоў да працы накіраваны на задавальненне толькі ўласных патрэб.

Аднак уплыў Зосі прымушае Урбановіча інакш глянуць на сваё месца ў жыцці. Спартыўства са сталінградскімі будаўнікамі і наведанне іх горада канчаткова фармуюць новы погляд Урбановіча на рэчы. Тут ён з асаблівай яскравасцю адчуў неадольную сілу руху наперад і падначальваецца яму, каб быць вартым навакольных людзей, каб быць вартым сваёй жонкі. Урбановічам авалодвае думка, што яму трэба вучыцца.

Малюючы вобразы людзей, аўтар улічвае складанасць іх характараў. Вобразам Алешкі ён падкрэслівае неабходнасць чулых адносін да чалавека. Алешка —

некалі адважны партызан. Яму цяжка адразу ўвайсці ў каляіну мірнага жыцця, адмовіцца ад гераізма і рамантыкі барацьбы, якімі жыў у партызанскім атрадзе. Гарачы тэмперамент Алешкі патрабуе незвычайных дзеянняў, і ён пачынае «партызаніць» у мірным жыцці. Калектыў дае яму адпор, але гэта штурхае Алешку на новыя нявартыя ўчынкi. На яго характар адмоўна ўздзейнічае і няўдалае каханне да Валі. Алешка знаходзіцца на мяжы, калі адзін няўдалы крок можа канчаткова загубіць чалавека. Але ў Алешкі чулая і добрая душа. Яго адносіны да хворай маці поўныя цеплыні і шчырасці. Пісьменнік дае чытачу надзею, што і Алешка знойдзе свой шлях. У эпілогу гаворыцца, што Алешка збіраецца паступіць у політэхнічны інстытут. Нажаль, у самай тканіне рамана аўтар не паказаў нам тых сіл, якія ўздзейнічалі на станаўленне характару Алешкі, дапамаглі яму знайсці сваю дарогу.

У рамана знаходзім і цікавыя вобразы Валі Верас, Зімчука, Цімкі. Яны аваяны лірызмам, сагрэты цеплынёй аўтарскага пачуцця. Раман чытаецца з цікавасцю. З яго кожнай старонкі вее нечым сваім, дарагім, блізкім. Адчуваецца, што аўтар дасканала вывучыў матэрыял, глыбока асэнсаваў і перажыў яго. Пад пяром пісьменніка гісторыя будаўніцтва беларускай сталіцы ператварылася ў поўную роздуму аповесць аб людзях, якія творчаю працай будуюць наш сённяшні дзень.

Л. АРАБЕЙ.

ДЗЕД-ЧАРАЎНІК

Артур ВОЛЬСКІ

Мал. А. Волкава

Мы сустракаем
Новы год,
вядзем ля ёлкі
карагод.
Яліначка —
дзяўчыначка,
зялёная хусціначка!
Пад гоман завірух яна
расла ў дрымучым лесе.
Няхай цяпер паслухае,
як мы спяваем песні.
Гавораць,
быццам Дзед-Мароз
яе ў дзіцячы сад прывёз.

А дзе ён сам?
Дзіцячы сад
спатканню
быў-бы вельмі рад.
І вось —
з'явіўся Дзед-Мароз.
Ідзе да нас,
у круг...
З валёнкаў снег ён
не абтрос,
у снезе ўвесь кажух.
Ды снег на ім
не растае,
не растае зусім!..
А дзед пакункі
дастае
і падарункі
раздае
усім,
усім,
усім.
Адному —
кніжку-казку,
другому —
зайку-маску...
Не пералічыш усяго,
што ёсць яшчэ
ў мяшку яго!
Раздаў
і — рукі ў бокі,
пайшоў дзядуля ў скокі.
А мы за ім,
а мы за ім,
нібыта зайчыкі зусім.
І тупаем
нагамі,
і пляскаем
рукамі...
А потым,
нібы чараўнік,

наш Дзед-Мароз
раптоўна знік,
як і не быў у садзе.
Але заўважыў я,
што дзед
прайшоў нячутна ў кабінет,
а выйшла —
цёця Надзя.
Я парашыў:

праверу!..

Прыадчыняю дзверы...
І што-ж?

Вачам не веру!

Бягу я ў залу ва ўвесь дух,
як толькі ногі неслі.
На шафе
ўбачыў я кажух
і...

бараду...

на крэсле...

Гумар розных краін

Мал. М. Гурло

КІТАЙСКІЯ МІНІАТУРЫ

Жонка спытала ў мужа:

— Ты чаму сёння закурваеш ужо трэцюю папяросу? Табе-ж урач дазволіў выкурваць толькі па адной у дзень.

Муж адказаў:

— Яно так. Але нядаўна я быў яшчэ ў двух урачоў. Яны таксама казалі, што я магу выкурваць па адной папяросе ў дзень.

З ІТАЛЬЯНСКАГА

— Ці праўда, што і ў жырафы забаліць горла, калі яна прамочыць ногі?

— Праўда, але толькі праз тыдзень.

З НЯМЭЦКАГА

Маці кажа сыну:

— Ніколі не адкладвай на заўтра тое, што можаш зрабіць сёння.

Сын зараз-жа адказвае:

— Тады дазволь мне сёння даесці торт.

АНГЛІЧАНЕ ПРА АМЕРЫКАНЦАЎ

Англічанін, які трапіў у адзін з амерыканскіх гарздоў, доўгі час не мог адрозніць хлопцаў ад дзяўчат. Аднойчы ён спытаў выпадковага суседа:

— Скажыце, хто гэта там з сігарэтай у зубах, з коратка пастрыжанымі валасамі і ў вузенькіх штоніках — малады чалавек ці дзяўчына?

— Вядома, дзяўчына, — адказаў сусед, — гэта мая дэчка.

— Прабачце, — крыху збянтэжыўся англічанін. — Ніколі-б не падумаў, што вы яе бацька.

— А я не бацька, — быў адказ, — Я яе маці.

МАЛЕНЬКАЯ ВІКТАРЫНА

1. Назавіце аповяданне А. Гайдара, у загаловку якога няма ніводнай галоснай літары.

2. Прозвішча якога чэхайскага героя складаецца з «адной літары» (якая цяпер, дарэчы, у рускім алфавіце не ўжываецца)?

3. Якая літара рускага алфавіта ў паэме А. С. Пушкіна «Палтава» сустракаецца толькі тры разы?

КУЛІНАРЫЯ

ЗБОРНАЯ МЯСНАЯ САЛЯНКА

На 500 г мяса (для булёну) — 300 г вараных або смажаных мясных прадуктаў, 4 салёныя агуркі, 2 галоўкі рэпчатой цыбулі, 2 ст. лыжкі тамату-пюрэ, 3 ст. лыжкі масла, 100 г смятаны і 1/4 лімона.

Рэпчатую цыбулю нашынкаваць, злёгку падсмажыць і тушыць з таматам і маслам, падліўшы крыху булёну. Агуркі ачысціць ад скуркі і нарэзаць кавалачкамі. Мясныя прадукты (вараныя і смажаныя) могуць быць розныя: мяса, вяндрліна, цяляціна, почки, язык, сасіскі, каўбаса і інш. Іх трэба нарэзаць тонкімі лустачкамі, пакласці ў каструлю з прыгатаванай цыбуляй, дадаць агуркі, соль, лаўровы ліст, заліць булёнам і варыць 5—10 хвілін. Можна дадаць нарэзаныя кружочкамі памідоры.

скуру зашыць ніткай так, каб фарш не выпаў.

Для прыгатавання фаршу змяшаць дзве размочаныя ў вадзе стогмавыя булкі з трыма сырымі яйкамі, двума лыжкамі сахару, лыжкай тлушчу. Пакласці крыху солі, цёртую цыбуліну і зеляніну пятрушкі.

Нафаршыраваную курыцу пакласці ў каструлю і наліць вады, каб пакрыла курыцу, дадаць карэнняў (пятрушку, моркаўку, цыбуліну), 4—5 зярнят чорнага перцу, пасаліць, давесці да кіпення і пакінуць на ціхім агні. Звараную курыцу пакласці на патэльнію, абліць сталавай лыжкай тлушчу і поўшклянкай вады або булёну, затым абсмажваць, пакуль яна стане карычневай.

Адвар ад курыцы можна засыпаць хатняй лапшой або бульбай і падаць як суп.

ТРАДЫЦЫЙНЫЯ НОВАГОДНІЯ ПОНЧЫКІ

Пончыкі робяцца з дражджавога цеста. На 500 грамаў мукі бяруць 20 грамаў дрожджаў, 50 грамаў маргарыну, 60 грамаў цукру, 1 яйка і дробачку солі. Калі цеста гатова, раскачаць яго ў палец таўшчынёй, зрабіць невялікія кружкі і паставіць у цёплае месца, каб яны падышлі. Смажыць у масле на павольным агні, да залатой афарбоўкі. Вымаючы пончык, даць маслу сцячы і яшчэ гарачы пончык пасыпаць цукрам з карыцай.

НОВАГОДНІ ТОРТ

Кубак смятанкі збіць, пакрыху дадаючы цукровы пясок (125 грамаў); пакласці 3 сталовыя лыжкі мукі, 50 грамаў бульбянай мукі, крыху дрожджаў і 5 добра збітых бялкоў. Выліць у форму, змазаную маслам, і пячы 45 хвілін (на сярэднім агні). Затым дастаць торт, даць астыць, разрэзаць на дзве палавіны, адну з іх змазаць крэмам, пакласці наверх другую палавіну і пакрыць яе шакаладным крэмам.

Прыгатаванне крэмаў:

1. Узяць 4 жаўткі, дробачку солі, 125 грамаў цукровага пяску, расцерці ўсё і дадаць 3 сталовыя лыжкі какао, 125 грамаў растопленага масла і 3 сталовыя лыжкі смятанкі.

КУРЫЦА ФАРШЫРАВАНАЯ

Курыцу абсмаліць, вымыць, вычысціць вантробы, потым асцярожна адсунуць пальцамі скуру ад рэбраў і каля шыі: свабоднае месца запоўніць фаршам. Затым

2. Узяць 3 шакаладныя батоны (75 грамаў), 2 сталовыя лыжкі вады, 3 сталовыя лыжкі цукровага пяску і зварыць.

ТОРТ З ГЛАЗУР'Ю

Узяць 120 грамаў масла, 150 грамаў цукру, 2 яйкі і старанна змяшаць. Затым паступова дадаваць: 150 грамаў тоўчаных арэхаў, 35 грамаў какао, невялікі кубак кавы з малаком, 80 грамаў мукі і дробачку соды, 50 грамаў тоўчаных сухароў, крыху лімоннай скарынкі і лімоннага соку.

Добра прамясішы, гэтую масу выліваюць у форму і пякуць. Гатовы торт пасля ахалоджання разразаюць і прамазваюць абодва слаі мармеладам або крэмам. Зверху пакрываюць малочнай або шакаладнай глазур'ю і ўпрыгожваюць выразанымі з цукатаў лісточкамі.

Прыгатаванне малочнай глазуры:

150 грамаў цукровай пудры прасеяць і змяшаць з двума сталовымі лыжкамі халоднага малака.

МЯДОУНІК

Шклянку мёду, шклянку цукру, шклянку смятаны, 3 яйкі сцерці, дадаць 4 шклянкі пшанічнай мукі, прыправы (карыцу, гваздзіку), $\frac{1}{2}$ чайнай лыжкі соды, па смаку солі.

Усё добра размяшаць. Атрыманую масу выліць на ліст слоём у 3—4 см і паставіць у печ на 30—40 хвілін.

ДА ВЕДАМА ЧЫТАЧОУ І АЎТАРАЎ ЧАСОПІСА

Бываюць выпадкі, калі рэдакцыя атрымлівае пісьмы з просьбай дапамагчы ў тым ці іншым пытанні. Але аўтары некаторых пісем замест таго, каб указаць адрас, імя і прозвішча, падпісваюцца адной літарай. Выканаць просьбу і нават адказаць на такое пісьмо рэдакцыя не можа. Просім усіх, хто піша ў рэдакцыю, паведамляць свой дакладны адрас, імя і прозвішча.

РЭДКАЛЕГІЯ.

На першай старонцы вокладкі: «НА НОВАГОДНІ БАЛЬ». Малюнак В. Гоманова і Шматава.

На чацвёртай старонцы вокладкі: «ЗІМА». Фото П. Нікіціна.

Каб бялкі лягчэй збіва-ліся, дадайце туды дробачку солі.

Смятана часам дрэнна збіваецца. У гэтым выпадку трэба дадаць у яе бялок, астудзіць пасуду ў халоднай вадзе і потым ужо збіваць.

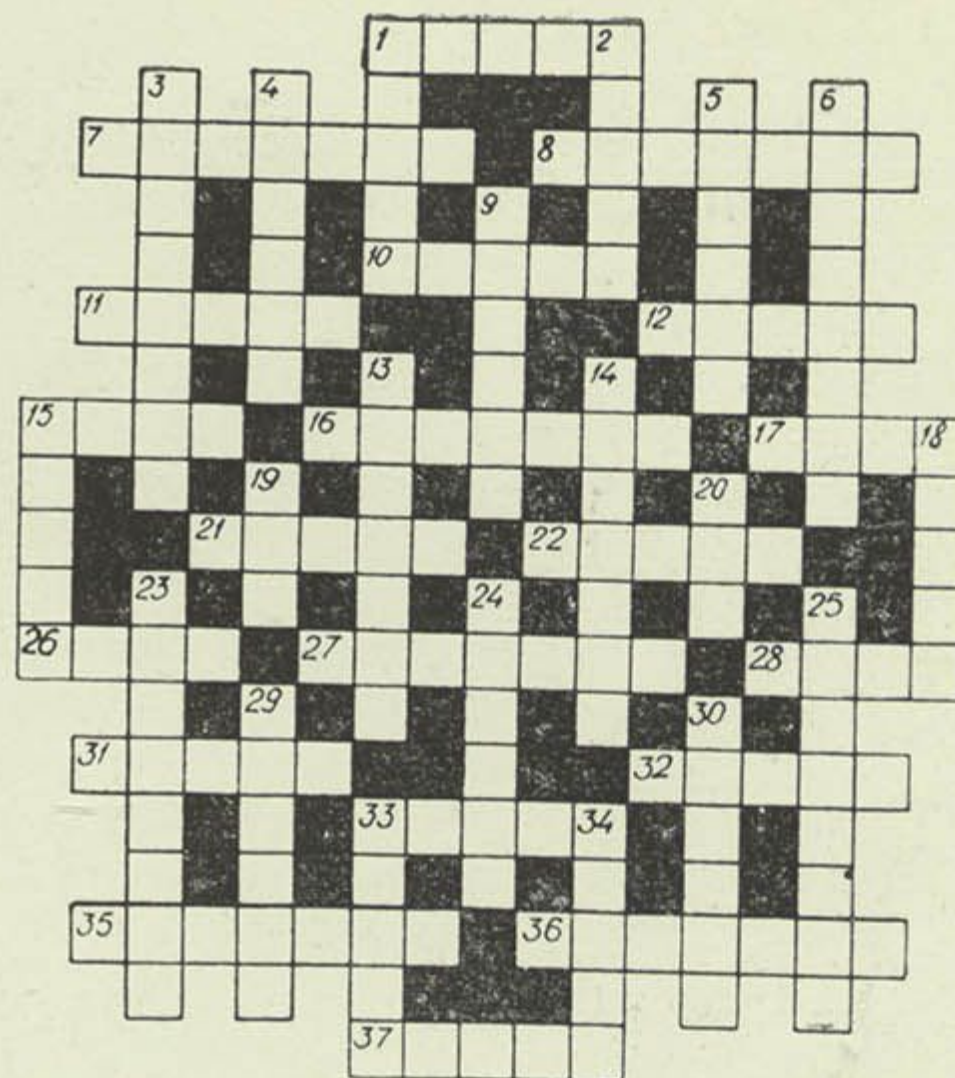
Добрае мяса мае чырвоны або ружовы колер, бараніна — з малінавым адценнем, тлушч да рук не ліпне; мяса старой жывёлы мае тлушч жоўтага колеру, маладой — белага колеру, часам з ружовым адценнем. Касцяны тлушч шчыльны, не мажацца. Мяса пругкае, ямка ад удзіскання пальцам выроўніваецца.

Любыя прадукты трэба смажыць або варыць спачатку на моцным агні, а потым агонь зменшыць з тым, каб дасмажваць, даварваць павольна на слабым агні.

Калі булён у далейшым хочуць выкарыстаць для супу, заліўных страў або мяс-нога соку, яго амаль або зусім не соляць.

Хуткае размешванне кашы запавольвае варку; таму, калі няма спецыяльных указанняў у рэцэпце, кашу пры варцы трэба размешваць павольнымі рухамі.

Адвараную ялавічыну, вяндрліну, курыцу вымайце з адвару перад самай ядой. Не давайце ім абсохнуць, таму што ад гэтага яны будуць менш смачныя.

КРАСВОРД

(Склаў Анато́ль СУГАК)

Па гарызанталі: 1. Пункт перасячэння праменняў, якія прайшлі праз лінзу. 7. Чалавек з вялікім стажам службы. 8. Кароткі тэкст уперадзе літаратурнага твора. 10. Быстраходнае матарнае судна. 11. Вучнёўская прылада. 12. Будаўнічы матэрыял. 15. Від спартыўнага спаборніцтва. 16. Памятны падарунак. 17. Рака ў Польшчы. 21. Горад у Італіі. 22. Птушка з атрада кулікавых. 26. Прадукт вывяржэння вулканаў. 27. Электраізаляцыйная пластмаса. 28. Малады савецкі гросмайстар. 31. Зернеачышчальная машына. 32. Заснавальнік навуковага камунізму. 33. Частка маставага збудавання. 35. Смала для прапіткі шпал. 36. Перыядычнае выданне. 37. Аб'ява.

Па вертыкалі: 1. Грашовая адзінка ў некалькіх заходніх краінах. 2. Ваеннаслужачы інжынерных войск. 3. Літаратурны твор. 4. Кіраўнік вышэйшай навучальнай установы. 5. Дзяржава ў Афрыцы. 6. Балет Глазунова. 9. Газ—прадукт нафтаперапрацоўкі. 13. Сталярны інструмент. 14. Геадэзічная прылада. 15. Гідратэхнічнае збудаванне. 18. Клавішны музычны інструмент. 19. Аповесць Гогаля. 20. Маслічная культура. 23. Уступ да оперы. 24. Планета. 25. Беларускі савецкі пісьменнік. 29. Спецыяліст па разведцы карысных выкапняў. 30. Мінеральны напітак. 33. Раслінны свет. 34. Балотная расліна.

АДКАЗЫ НА КРАСВОРД, ЗМЕШЧАНЫ У № 11.

Па гарызанталі: 5. Шамякін. 6. Барысаў. 9. «Ворані». 10. Шадрын. 14. Нерыс. 15. «Багратыён». 16. Жубур. 19. Талаш. 22. «Чайка». 23. Базараў. 24. Онегін. 25. «Чапаеў». 29. «Качубей». 30. Васін. 31. Гусеў. 36. Папоў. 37. Лермантаў. 38. Раман. 41. Ларыса. 42. Крылоў. 43. «Салдаты». 44. «Палтава».

Па вертыкалі: 1. Фадзееў. 2. Цітоў. 3. «Фарыс». 4. Кажадуб. 7. Наваі. 8. «Ідыёт». 11. «Зыкавы». 13. Суркоў. 17. Лабановіч. 18. Карнейчук. 20. «Капітал». 21. Шахавец. 26. Іваноў. 27. Жухрай. 28. «Светач». 32. Давыдаў. 33. Седых. 34. Нарыс. 35. Шаўцова. 39. Барто. 40. Колас.

Адказны рэдактар А. П. Ус. Рэдакцыйная калегія: К. А. АБУШЭНКА, М. Н. БАРСТОК, Г. Л. ДАЗОРЦАВА, А. Н. ЗАХАРАВА, М. Ф. НІКІФАРАВА, Ф. А. НОВІКАВА, А. І. ФЕДАСЮК, В. І. ФІЛІПАВА.

АТ 03620

Журнал «Работница и крестьянка» на беларусском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 10/XII-57 г Адрас рэдакцыі: Мінск. Праспект імя Сталіна. Дом друку. Пакой 23. Тэлефон 3-17-51.

Друкарня імя Сталіна. Мінск. Цана 1 р. 80 к. Дадатак — выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 115 000 экз. Зак. 807.

1964 г.

ЯКУТСКАЯ ОБЛАСТЬ
С. ДИНА
1964

